

”Bland de svenskatalande i Finland västanvindens sus
aldrig skall överröstas af de finska skogarnas
brusande”

Studenter och svenskhetsrörelsen: Nylands nation och de stora studentbesöken i
Uppsala och Helsingfors 1909 och 1910

Anna Öhman

Pro gradu-avhandling

Historia

Institutionen för filosofi, historia,

kultur- och konstforskning

Helsingfors universitet

Handledare: Björn Forsén, Henrika Tandefelt

24.10.2017

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos – Institution – Department	
Humanistiska fakulteten		Institutionen för filosofi, historia, kultur- och konsthistoria	
Tekijä – Författare – Author			
Anna Maria Edith Öhman			
Työn nimi – Arbetets titel – Title			
”Bland de svenskatalande i Finland västanvindens sus aldrig skall överröstas af de finska skogarnas brusande” Studenter och svenskhetsrörelsen: Nylands nation och de stora studentbesöken i Uppsala och Helsingfors 1909 och 1910			
Oppiaine – Läroämne – Subject			
Historia			
Työn laji – Arbetets art – Level	Aika – Datum – Month and year	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages	
Pro gradu	10/2017	85	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Våren 1909 reste 79 finländska studenter, av dem 55 medlemmar av Nylands nation, över till Sverige för att hälsa på studenterna i Uppsala. Två år tidigare rådde det fortfarande delade meningar på Nylands nation om huruvida ett kontaktskapande till Sverige vore att föredra. Språkstridigheterna som under den första förryskningsperioden hade lagts åt sidan för en gemensam kamp mot det ryska hotet, hade återigen blossat upp bland studenterna. Studenter som varit aktiva på Nylands nation under förryskningsperioden argumenterade emot idén om att nylänningarna skulle ta kontakt med svenskarna för ett eventuellt samarbete. De yngre studentnationsmedlemmarna som blivit aktiva på Nylands nation talade däremot för att inleda kontakter till Sverige. De avvikande åsikterna var i enlighet med den allmänna idéutvecklingen hos studenterna vid tidpunkten för diskussionen. 1909 förverkligades ett besök till ”den eviga ungdomens stad” Uppsala och 1910 anlände ett sextiototal svenska studenter till Helsingfors för ett svarsbesök.</p> <p>Syftet med denna avhandling är att undersöka upptakten till studentbesöken i Uppsala och Helsingfors 1909 och 1910, detta i samband med den återuppväckta svenska nationalitetsrörelsen. Genom att granska aktörer och planering av besöken och att lägga in dessa i en samhällelig kontext kommer det att redogöras för kopplingen mellan de återupptagna kontakterna till Sverige och den svenska nationalitetstankens formande under början av 1900-talet. Vidare analyseras program och tal under besöken 1909 och 1910 för att urskilja vad studenterna valde att föra fram och varför. Till sist granskas den finländska pressens bevakning av och reaktioner på besöken.</p> <p>Som källmaterial för denna studie har jag använt mig av Nylands nations nationsmötesprotokoll, diskussionsprotokoll, reseskildringar, historiker och årsfestberättelser. Förutom Nylands nations arkiv har även bland annat den finländska dagspressens bevakning av besöken använts. Presskällorna återger en stor mängd tal samt de programpunkter studenterna tagit del av under besöken. I denna studie analyseras vidare skillnader i den svensk- och finskspråkiga pressens rapportering med tidningarnas språkpolitiska gruppering som grund för analysen.</p> <p>För att ge källmaterialet en teoretisk kontext redogör jag för hur nationalistiska gemenskaper uppstår och fortlever. De svensksinnades nationalitetsideologi och tankar om en kulturell, språkligt och historisk – i vissa fall även rasmässig – gemenskap med svenskarna i Sverige framkommer tydligt i officiella tal under studentbesöken i Uppsala och Helsingfors 1909 och 1910. Den gemensamma svenskheten mellan Finlands finskspråkiga och Sveriges svenskar konstateras vara ett genomgående tema under upptakten till studentbesöken samt under dem.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
Nylands nation, nylänningar, svekomani, fennomani, studentbesök, Uppsala, studenthistoria			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Campusbiblioteket i centrum			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Frågeställning och avgränsning	2
1.2 Källor och metod.....	4
1.3 Tidigare forskning.....	8
1.4 Nationer och nationalism	11
2. Bakgrund.....	15
2.1 Studentnationerna som en del av universitetets organisation	15
2.2 Svensk nationell opinionsbildning inom studentvärlden	17
2.3 Nylands nations tidiga kontakter till Sverige.....	20
3. Upptakten till resorna.....	23
3.1 Aktörer	23
3.2 Svenskt i Finland – mobilisering och motsättningar.....	26
3.3 Planering av besöken	33
4. De stora studentbesöken 1909 och 1910.....	41
4.1 Program.....	41
4.2 ”Det väsentliga i denna fest, såsom alltid då svenskar festa, var talen”	48
5. Reaktioner på besöken	57
5.1 Bevakning i smått och stort.....	57
5.2 Svenskspråkig bevakning av besöken.....	59
5.3 Negativ uppståndelse	65
6. Avslutning.....	71
Källor och litteratur.....	74

1. Inledning

År 1843 deltog två studenter från Finland för första gången i ett skandinaviskt studentmöte i Uppsala.¹ Den politiska skandinavismen som företrädde av ett stort antal studenter i Sverige, Danmark och Norge intresserade även finländska studenter som trots ryskt förbud avreste till skandinaviska studentmöten i mitten av 1800-talet. Studentskandinavismen växte till en omfattande rörelse och tanken om ett enat Skandinavien började på allvar gro hos studenterna.

Den inbitna skandinavisten och en av Finlands förgrundsgestalter för den svekomanska ideologin, professor i det svenska språket Axel Olof Freudenthal, påbörjade sin ideella karriär på Nylands nation under 1850-talet. Han skulle bli den som vägledde studentnationen till att bli ett av de starkaste fästena för de skandinaviska och svensknationella idéströmningarna i Finland under 1800-talets senare hälft.² Som en följd av de skandinavistiska tankegångarna på Nylands nation riktade studentnationens medlemmar, nylänningarna, redan tidigt blickarna mot Sverige och studenterna där. I Nylands nations tidning Nylands Dragon ingick år 1859 två artiklar om studentlivet i Uppsala och fortsatta skrivelser med koppling till Uppsala eller Sverige går att finna med jämna mellanrum under 1800-talets andra hälft.³ Det nordiska nationsväsendets första officiella vänskapsförbund mellan nationer i två länder slöts 1875 mellan Nylands nation och Värmlands nation i Uppsala.⁴

Språkstridigheterna i Finland mellan fennomaner och svekomaner tonades ner under slutet av 1800-talet samtidigt som det skandinaviska var mindre aktuellt bland nylänningarna. Det ryska hotet mot den finska autonomin som aktualiserades i och med februarimanifestet 1899 och de där påföljande förryskningsåtgärderna förenade studenterna bortom språkgränserna.⁵ Språkstridigheterna lades för stunden åt sidan för en gemensam kamp mot de ryska åtgärderna.

---

¹ von Bonsdorff 2000, 28.

² Bränn 2004a, 20.

³ Hansson 1993, 396.

⁴ Falk 2000, 30.

⁵ Hornborg 1914, 31.

Generalstrejken år 1905 ledde till att förryskningsåtgärderna för studenten upphävdes och så småningom tog sig språkstridigheterna bland studenterna åter uttryck.⁶ I samband med detta skedde ett återuppvaknande bland anhängarna av den svensknationella ideologin såväl i samhället som bland studenterna. Arvet efter Freudenthals tid på Nylands nation hade förvaltats av hans efterträdare, bland dem Axel Lille och C.G Estlander, och efter några år av stagnation blickade nylänningarna återigen mot väst. I det rådande språkpolitiska klimatet var det inte en självklarhet att ta kontakt med studenterna i Sverige emedan man befarade att de finskspråkiga kunde se detta som svekomansk separatism.

Citatet i rubriken härstammar från kurator Gunnar Landtman under en diskussionsafton 1907 om huruvida ett återupptagande och intensifierande av kontakterna till Sverige vore att föredra.⁷ 1909 besöktes universitetsstaden Uppsala slutligen av närmare ett åttiototal finländska studenter, av dem en majoritet nylänningar, varpå ett svarsbesök från Uppsala realiserades våren därpå.

1.1 Frågeställning och avgränsning

I samband med akademins flytt från Åbo till Helsingfors 1828 flyttade även studentnationerna till den nya huvudstaden. Samma år realiserades ett namnbyte för nationerna som officiellt bytte namn från ”nation” till ”avdelning”.⁸ Mellan åren 1828-1924 gick Nylands nation därmed under benämningen Nyländska avdelningen. För att undvika förvirring använder jag mig av det tidsmässigt längre existerande och allmänt kända namnet Nylands nation i denna studie. I studien syftar även begreppet ”nylänningar” på Nylands nations medlemmar.

Mitt syfte med denna avhandling är att granska nylänningarnas kontakter till studenterna i Uppsala åren 1905-1910. Till en följd av pausen i förryskningsåtgärderna efter generalstrejken 1905 fokuserade studenter såväl på finskspråkigt som på svenskspråkigt håll allt mer nationalitetsfrågan.⁹ Detta kan urskönjas även bland studenterna på Nylands

---

⁶ Klinge 1978, 381.

⁷ Nyländska avdelningens diskussionsprotokoll 27/IX 1904-24/XI 1908, NN: Ca4.2, Manuskriptsamlingen, NB.

⁸ Hansson 1993, 25.

⁹ Klinge 1978, 381.

nation och studien fokuserar därmed på händelser från och med år 1905. Lantdagsreformen 1906 och grundandet av Svenska folkpartiet ledde till en mobilisering av den svenskspråkiga befolkningen i landet emedan den omöjliggjorde en fortsatt oproportionell politisk maktfördelning svensk- och finskspråkiga emellan. 1909 besöktes Uppsala av 79 finländska studenter, nästa år stod de finländska studenterna värdar för ett svarsbesök av svenskarna. Studentbesöken till Uppsala 1909 och Helsingfors 1910 ledde till att kontakterna mellan de svenskspråkiga studenterna i Finland och studenterna i Sverige förstärktes märkbart och regelbundna besök, med undantag för under världskrigen, till och från Sverige blev kutym. Studiens tyngdpunkt kommer av de här anledningarna att ligga på åren 1905-1910, men årtalen kring dessa tidpunkter kommer också att beröras för att lägga händelserna i en bredare kontext.

Studien fokuserar på tre huvudsakliga frågeställningar, uppdelade i tre kapitel.

- 1) Hur gestaltar sig sambandet mellan den svensknationella ideologins återuppståndelse och Nylands nations återupptagna kontakter till Uppsala?
- 2) Vilka teman valde studenterna att föra fram genom program och tal under besöken 1909 och 1910 och varför?
- 3) Vilka reaktioner väckte besöken i den finländska pressen?

1.2 Källor och metod

För att få svar på frågeställningarna på föregående sida har jag använt mig av källmaterial som går att finna i Nylands nations arkiv beläget i Nationalbiblioteket i Helsingfors.¹⁰ För att besvara frågeställning 1 har jag bland annat använt mig av Nylands nations protokoll. Nylands nation sammanträdde till nationsmöte en gång i veckan under universitets läsår (september-maj) och extraordinarie nationsmöten kunde sammankallas utöver det. Nylands nations nationsmöten var inte offentliga och endast medlemmar hade tillträde till möten och de därpå följande diskussionsaftnarna. Detta betyder att yttranden under nationsmöten och diskussionsaftnar endast riktade sig åt nationsmedlemmarna som närvarade. Nylands nation var därmed inte en offentlig arena under studentnationens sammankomster, vilket tagits i beaktande under genomgången av materialet. Förutom nationsmötesprotokoll har jag i denna studie även använt mig av diskussionsprotokoll från studentnationens diskussionsaftnar.¹¹ Diskussionsprotokollen har bidragit med information om hur nylänningarna ställde sig till ett kontaktskapande med Sverige.

I Nylands nations nationsmötesprotokoll finns studentnationens löpande ärenden och behandlingen av dem protokollförda. Nationsmötesprotokollen har bidragit med information om vilka aktörer som varit de centrala under upptakten till och under besöken. Aktörerna som framkommer i materialet har undersökts för att komma fram till vilka de var och vilka de blev efter sin tid på Nylands nation samt ifall det finns ett samband till den svensknationella rörelsen efter 1905. Källor som Einar Pontáns artikel *Efter 1905* i *Svenskt i Finland*, utgiven 1914, ger en inblick i de ideella strömningarna bland de svenskspråkiga studenterna och deras verksamhet efter generalstrejken. Eirik Hornborgs *Svensk nationalitet i Finland*, även utgiven år 1914, ger en samtida inblick i svenskheten och dess utmaningar i det finländska samhället. Också *Sverige och det svenska Finland* av Arvid Mörne, utgiven 1918, behandlar samma tematik. Samtliga tre skrifter är verk skrivna av personer aktiva på Nylands nation efter år 1900. Dessa tre, samt ett flertal andra nyckelpersoner på studentnationen, kom även att fungera som centrala gestalter inom svensketsrörelsen. Genom att kombinera dessa källor med

---

¹⁰ Nylands nation, Manuskriptsamlingen, NB.

¹¹ Nyländska avdelningens diskussionsprotokoll 27/IX 1904-24/XI 1908 NN:Ca4.2, Manuskriptsamlingen, NB.

forskningslitteratur om svenskhetsrörelsen kommer sambandet mellan svenskhetsrörelsen och Nylands nations kontakter till Uppsala att åskådliggöras.

Förutom protokoll har jag i denna studie även använt mig av Nylands nations historiker över de granskade åren.¹² Historikerna är handskrivna och skrivna i samtiden och ger en överblick över verksamhetsåret. Verksamhetsårets viktigaste händelser skildras i historikerna skrivna av Nylands nations historiograf under det berörda året. Nylands nation dokumenterade även årligen sina årsfester genom handskrivna årsfestberättelser. Årsfestberättelserna innehåller bland annat gästlistor och tal som hållits under årsfesterna. Till årsfesterna inbjöds medlemmar, hedersgäster, nyländska lantdagsmän, universitetets rektor och representanter från de andra nationerna i Helsingfors. Såväl historikerna som årsfestschildringarna är skrivna av nylänningar ur deras personliga perspektiv. Stämningar och åsiktsströmningar skildras därmed ur skribentens ögon. Dessa källor ger en inblick i verksamheten och åsiktsströmningarna på Nylands nation under åren 1905-1910, samt vilka som deltagit studentnationens verksamhet.

Korrespondens mellan nylänningar och uppsaliensare skedde i en viss mån mellan privatpersoner i rädsla för att breven annars skulle stoppas av de ryska myndigheterna. Denna korrespondens är delvis återgiven i Nylands nations protokoll och historiker. I denna studie har jag inte haft möjlighet att gå vidare och utnyttja eventuellt ytterligare privat brevmaterial.

För att få svar på den andra frågeställningen (2) om vad studenterna valde att föra fram under besöken och varför de gjorde det, har jag i denna studie använt mig av nylänningen Vidar Brenners reseskildring över besöket till Uppsala 1909 som även går att finna i Nylands nations arkiv.¹³ Reseskildringen är detaljerad och innehåller bland annat en komplett lista över resans deltagare. Presskällor är även synnerligen viktiga i studien för att kartlägga programpunkterna under besöken. I pressen finns även tal som framförts i sin helhet återgivna. Nationalbiblioteket har digitaliserat samtliga dagstidningar utkomna i Finland mellan åren 1771 och 1920.¹⁴ *Hufvudstadsbladet*, *Nya Pressen* och ett flertal

---

¹² Årsfestberättelser 1901-1905 NNHd1.2.6, Årsfestberättelser 1906-1909 NNHd1.2.7, Manuskriptsamlingen, Nationalbiblioteket (NB).

¹³ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁴ <https://digi.kansalliskirjasto.fi/>.

andra svenskspråkiga tidningar i Finland rapporterade flitigt om både det finländska studentbesöket till Uppsala och uppsaliensarnas svarsbesök.¹⁵ Genom att studera pressens bevakning av studentbesöken har jag tagit reda på vad studenterna valde att lyfta fram under besöken 1909 och 1910, såväl som programmässigt som i talen. För att kunna redogöra för varför studenterna valt att föra fram vissa specifika programpunkter eller vilka de återkommande temana i talen var, beaktas framför allt de under 1800-talet uppkomna nationalistiska strömningarna samt det rådande språkpolitiska klimatet i Finland under det första decenniet av 1900-talet. Kännedomen om finländska förhållanden i Sverige kommer även att tas i beaktande. Det är även väsentligt att analysera talen med tanke på under vilket tillfälle och för vilken publik de framfördes.

Svar på den tredje frågeställningen, kring vilka reaktioner besöken väckte i den finländska pressen, har besvarats genom användningen av presskällor. Jag har valt att fokusera på fyra finländska tidningars bevakning av besöken 1909 och 1910; två svenskspråkiga och två finskspråkiga: *Hufvudstadsbladet*, *Nya Pressen*, *Helsingin Sanomat* och *Uusi Suometar*. *Hufvudstadsbladet* var politiskt obunden, *Nya Pressen* svekomansk, *Helsingin Sanomat* ungfenomansk och *Uusi Suometar* gammalfenomansk under åren studien berör.¹⁶

Anledningen till att jag har valt dessa tidningar är att *Hufvudstadsbladet* och *Uusi Suometar* vid tiden för studentbesöken var Finlands största tidningar. *Hufvudstadsbladet* hade en större upplaga, *Uusi Suometar* i sin tur en territoriellt större spridning.¹⁷ *Hufvudstadsbladet* var en opolitisk tidning och retade med sina inslag för det mesta upp endast de mest hetsiga språkpolitikerna.¹⁸ *Uusi Suometar* grundades 1868 av de ledande aktörerna inom den fennomanska rörelsen, så som Yrjö-Koskinen. Vid tiden för studentbesöken fungerade *Uusi Suometar* som det finska partiets språkrör och tidningen profilerade sig som finsknationell.¹⁹

Nya Pressen, som *Uusi Suometars* motpol, är också intressant för denna studie. *Nya Pressen* grundades i Helsingfors 1883 av nylänningen Axel Lille som även fungerade

---

¹⁵ *Hufvudstadsbladet* 1909, 1910. *Nya Pressen* 1909, 1910.

¹⁶ Suomen lehdistön historia 5, 140, 145, 148. Suomen lehdistön historia 7, 202-203.

¹⁷ Suomen lehdistön historia 5, 145. Suomen lehdistön historia 7, 202.

¹⁸ Suomen lehdistön historia 5, 145.

¹⁹ Suomen lehdistön historia 7, 202-203.

som tidningens chefredaktör. Tidningen var de svensksinnades främsta språkrör. Lille skrev in sig i Nylands nation 1866 och var en av de ledande aktörerna inom Nylands nations svekomanska gruppering. Han fungerade som Nylands nations kurator åren 1879-1888, vilket enligt mig förklarar hans intresse att övervaka det finländska studentbesöket i Uppsala samt svenskarnas svarsbesök därpå följande år. Som den fjärde tidningen i fokus valde jag *Helsingin Sanomat*. Efter att ungfinnarnas språkrör *Päivälehti* upplöstes efter mordet på Bobrikov 1904 grundade krafterna bakom tidningen istället *Helsingin Sanomat*.²⁰ *Helsingin Sanomat* blev ungfinnarnas nya tidning i vilken man upprätthöll *Päivälehtis* frispråkiga linje genom att förespråka finskhet och liberalism samt att utpeka samhälleliga orättvisor. Det här ledde till att en mängd artiklar censurerades.²¹

Förutom i de för studien centrala tidningarna fyra tidningarna studie bevakades även studentbesöken av andra finsk- och svenskspråkiga tidningar i Finland. För att begränsa andelen källmaterial för studien har jag använt mig av sökorden ”Uppsala”, ”Upsala”, ”ylioppilas ruotsi”~6, ”ylioppilas vierailu”~6, ”student uppsala”~6, ”Sverige student”~6 ”kunnia käsite”~6 ”student svenska”~ ”upsala ruotsi”~6 i Nationalbibliotekets digitaliserade samlingar. Genom att lägga till ”~6” efter sökorden söker samlingsbasen fram artiklar som innehåller orden innan ”~6” i valfri ordning med högst sex ord emellan. Studien avgränsades även med datum. Perioderna för sökningen omfattar dagen från och med finländarnas avfärd tills två veckor efter besökets officiella avslut, alltså 17.5-7.6.1909 samt dagen från och med svenskarnas ankomst 3.6-21.6.1910. De två veckorna efter besökens avslut motiveras med att rapporteringen inte alltid skedde i realtid och att reaktionerna ibland kunde dröja. Sammanlagt 30 finländska tidningar ingår i denna studie.²²

Inslagen om studentbesöken i den finländska pressen bestod främst av notiser eller kortare artiklar. Genom att granska såväl den finsk- som svenskspråkiga finländska pressen formas en bild av de schismer som uppstod i och med studentbesöken. Nationalitetsfrågan gavs stort utrymme i *Hufvudstadsbladet*, *Nya Pressen*, *Uusi Suometar* och *Helsingin*

---

²⁰ Suomen lehdistön historia 5, 140.

²¹ Suomen lehdistön historia 5, 140, 285.

²² *Björneborgs tidning, Borgåbladet, Hangöbladet, Hangö, Helsingfors tidning, Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet, Jakobstad, Jakobstadstidning, Karjala, Kotka Nyheter, Nya Pressen, Otava, Pohjan Poika, Suomalainen kansa, Tampereen sanomat, Tornion uutiset, Turun Lehti, Turun Sanomat, Uusi Aura, Uusi Suometar, Vasabladet, Veckobladet, Västra Finland, Wiborgs nyheter, Wiipuri, Åbo Underrättelser, Åland, Österbottningen, Östra Nyland.*

Sanomat. Inläggen i dessa tidningar kommer att granskas och analyseras med tidningarnas språkpolitiska gruppering i åtanke. För att ta reda på var tidningarna låg språkpolitisktmässigt har jag använt mig av samlingsverken *Suomen lehdistön historia*, den finska pressens historia. Utöver det kommer jag även att redogöra för skillnader i rapporteringen i svensk- och finskspråkig press i Finland.

Det är även bra att ha i åtanke att den svenskspråkiga pressens skildring av studentbesöken kan ha varit aningen förskönad. Pressen i Sverige rapporterade även om studentbesöken såväl 1909 som 1910. I denna studie inkluderas svenska bevakning som återgavs i finländsk press.

Uppsala studentkår fungerade som huvudsaklig värd under studentbesöket 1909 under vilket nylänningarna även knöt kontakter med Södermanland-Nerikes nation. Efter en genomgång av Uppsala studentkårs samt Södermanland-Nerikes nations arkivdeposition på universitetsbiblioteket Carolina Rediviva i Uppsala kan det konstateras att det finländska studentbesöket inte dokumenterats hos dessa i samma utsträckning som hos Nylands nation.²³ Information om det tidiga kontaktskapandet till Uppsala kan återfinnas i såväl Värmlands nations, som Nylands nations arkiv. Stegen till vänskapskontraktet finns dokumenterade bland annat i protokoll från Värmland nations nationsmöten och protokollen finns bevarade på universitetsbiblioteket i Uppsala.

1.3 Tidigare forskning

Min studie bygger på forskningslitteratur om två huvudsakliga områden varav det första området inkluderar nationalism och nationella rörelser som skandinavismen, svekomanin och fennomanin. Den andra kategorin innefattar student- och studentnationshistoria samt Nylands nations historia.

Min teori om nationalistiska rörelser baserar sig på Benedict Anderssons och Ernest Gellner teorier inom nationalismområdet. Anderssons analys av nationalismens uppkomst och spridning i studien *Imagined Communities: Reflections on the origin and Spread on*

---

²³ Södermanland-Nerikes nations arkivdeposition, U1000, Handskriftsavdelningen, Uppsala universitetsbibliotek (UUB). Uppsala studentkårs arkivdeposition, U1750, Handskriftsavdelningen, UUB.

Nationalism vidhåller att nationalistiska rörelser grundar sig på en föreställd gemenskap.²⁴ I boken *Nationalism* belyser Ernest Gellner kulturens roll i nationalistiska gemenskaper.²⁵ Anderssons och Gellners syn på hur nationalistiska gemenskaper uppkommer och fortlever ligger som teoretisk grund för analysen i den här studien. Harald Gustafsson bidrar i sin bok *Nordens historia, En europeisk region under 1200 år* med insyn i den nationalism som förekom i de nordiska länderna under 1800- och 1900-talet.²⁶ Max Engmans bok *Språkfrågan. Finlandssvenskhetens uppkomst 1812-1922* som utkom 2016, behandlar den svensknationella rörelsens uppkomst, tillväxt och fortlevnad från och med början av 1800-talet.²⁷ Engmans studie bidrar med en värdefull översikt över den svenska nationalitetstankens uppkomst och utveckling.

Som bakgrundslitteratur i den här avhandlingen som behandlar såväl den kulturella som politiska skandinavismen under 1800-talet fungerar Kari Haarder Ekmans doktorsavhandling *"Mitt hems gränser vidgades". En studie i den kulturella skandinavismen under 1800-talet* och Fredrik Nilssons forskning *I rörelse. Politisk handling under 1800-talets första hälft*.²⁸ Dessa avhandlingar behandlar den politiska studentkandinavismen och studenternas transformation till en samhälleligt och politisk aktiv grupp under 1800-talet.

Matti Klinges doktorsavhandling *Studenter och idéer. Studentkåren vid Helsingfors universitet 1828-1960* behandlar studenternas liv och samhälleliga roll sedan universitetets flytt från Åbo till Helsingfors. Avhandlingen ger en även grund för min analys eftersom Klinge lyfter fram de centrala idérörelserna bland studenterna innan och under de år min studie omfattar. I *Upsalastudenten genom tiderna*, utgiven i anledning av Uppsala studentkårs hundraårsminne 1950, ger kapitlet skrivet av Arvid Hj. Uggla, som var med under studentbesöken 1909 och 1910, en inblick i de allmänna tankegångarna bland studenterna vid Uppsala universitet under den tidpunkt som berörs i studien.²⁹ Sten Lindroths historik *Uppsala Universitet 1477-1977*, utgiven 1976, förtydligar vad som var aktuellt vid universitetet.³⁰

---

²⁴ Anderson 1983.

²⁵ Gellner 1997.

²⁶ Gustafsson 2007.

²⁷ Engman 2016.

²⁸ Haarder Ekman 2010. Nilsson 2000.

²⁹ Uggla 1950.

³⁰ Lindroth 1976.

Det hotade landet & det skyddade. Sverige och Finland från 1500-talet till våra dagar. Historiska och säkerhetspolitiska betraktelser är en samling artiklar med olika synpunkter på Finlands och Sveriges relation sedan 1500-talet. I denna studie har jag använt mig av Kari Tarkiainens, Kent Zetterberg och Krister Wahlbäcks artiklar som bland annat behandlar svenskarnas syn på Finlands angelägenheter under 1800- och början av 1900-talet.³¹ Seikko Eskolas doktorsavhandling *Suomen kysymys ja ruotsin mielipide* ingår också i studien.³²

John Strömbergs *Studenter, nationer och universitet. Studenternas härkomst och levnadsbanor vid Akademin i Åbo 1640-1808* har tillsammans med *Studenter och idéer* och Nylands nations senast utkomna historik *Stark ström med egna vågor går genom hafvet. Nylands nations historia 1643-1993* fungerat som bakgrundslitteratur för nationsväsendet och dess betydelse vid universitetet och i samhället.³³ I 1904 *Nyland: samlingar utgivna av Nylands nation XIII* finnes tre för denna studie relevanta artiklar skrivna av Michaela Bränn: *Axel Olof Freudenthal och den nyländska avdelningens värdeorientering*, *Albert Edelfelt – svenskhet och nyländskhet* och *Kulten kring Eugen Schauman – den nyländska Schaumankulten*.³⁴ Speciellt de två sistnämnda gav grogrund för analysen om varför nylänningarna under det svenska studentbesöket 1910 bland annat valde att tillsammans med de svenska gästerna besöka Eugen Schaumans grav och Albert Edelfelts konstutställning.

I Nylands nations historik kan man finna en helhetsbild över nationsmedlemmarnas kontakter till Uppsalastudenterna fram till 1993. Utöver det har det forskats en del i nylänningarnas och Uppsalastudenternas relationer tidigare. *Minns du hur ödet förde oss tillhopa...? Nylands nations och Värmlands nations gästvänskapförbund 125 år* utgiven 2004 redogör för hur kontakterna uppstod mellan Nylands nation och Värmlands nation i Uppsala. Klinge ger även i *Studenter och idéer. Studentkåren vid Helsingfors universitet 1828-1960* en viss insikt i hur kontakterna mellan studenter i Finland, även nylänningar, och Sverige skapades och fortlevde. Artiklar om kontakterna mellan Nylands och

---

³¹ Tarkiainen, Zetterberg, Wahlbäck 2009.

³² Eskola 1965.

³³ Hansson et al. 1993.

³⁴ Bränn 2004a.

Värmlands nation finnes även i bägge nationers senare utkomna nationstidningar *Wermlandus* och *Terra Nova*.

1.4 Nationer och nationalism

De nationalistiska svekomanska och fennomanska rörelserna uppkom i Finland under 1800-talet. Dessa rörelser var inga isolerade företeelser utan gick i led med utvecklingen i övriga Europa. I denna studie är framförallt den svekomanska rörelsen och dess bakomliggande ideologin som står i fokus, vilket betyder att det är av relevans att redogöra för grunderna till nationalistiska rörelser. I studien har jag använt mig av Gellners och Andersons teorier om nationalistiska gemenskaper eftersom de går att applicera såväl på den finsk- som den svensknationella rörelsen i Finland.

Gellner beskriver nationalism som en politisk princip enligt vilken den politiska och nationella enheten bör överensstämma med varandra.³⁵ Den nationalistiska principen bygger enligt Gellner på en kulturell likhet som det främsta bandet mellan människor i samhället.³⁶ En nationalistisk sinnesstämning kan däremot beskrivas med känslan av ilska över att principen kränks, eller känslan av tillfredsställelse över att den förverkligas.³⁷ Den nationalistiska sinnesstämningen kan i sin tur initiera en nationalistisk rörelse.³⁸

Anderson beskriver nationalism som en föreställd politisk gemenskap mellan individer. Anderson lyfter fram vikten av ett gemensamt språk för denna föreställda gemenskap och menar att språket spelade en central roll i utformandet av de nationella identiteterna i Europa under 1800-talet.³⁹ Som en tredje komponent för den nationalistiska gemenskapen lyfter Gustafsson och Tommila fram en gemensam historia.⁴⁰

Norden var under 1800-talet en arena för nationalistiska yttringar. Skandinavismen var en folkrörelse under 1800-talet vars politiska förgrening växte sig särdeles stark i de svenska och danska studentkretsarna samtidigt som idén om ett enat Skandinavien inte

---

³⁵ Gellner 1983, 11.

³⁶ Gellner 1997, 21.

³⁷ Gellner 1983, 11.

³⁸ Gellner 1983, 11.

³⁹ Anderson 1983, 44.

⁴⁰ Gustafsson 2007, 194. Tommila 1989, 54-55.

heller var obekant för studenterna varken i Norge och Finland. Studenternas politiska medvetenhet växte sig allt starkare och i och med studenternas stärkta ställning i de nordiska samhällena blev studenterna en politisk kraft att räkna med.⁴¹ De tre komponenter som enligt Gustafssons, Anderson och Gellners beskrivningar är centrala för en nationalistisk gemenskap – den gemensamma historien, som till en viss mån konstruerades för att tjäna de nationalistiska strävandena, kulturen och språket – var de grundläggande elementen inom den skandinavistiska rörelsen.

Skandinavismen gick ut på en strävan efter ett enat Skandinavien, legitimerad av det gemensamma språket, historien och kulturen i området. Skandinavismen kan delas upp i två olika förgreningar; den kulturella och den politiska. Den kulturella skandinavismen strävade efter att etablera ett större litterärt och vetenskapligt utbyte mellan de skandinaviska länderna och hade ett starkt fäste speciellt i Uppsala.⁴² Den politiska skandinavismen strävade däremot i sin renaste form till att förena den skandinaviska nationen, Sverige, Norge och Danmark, till ett enat land – Skandinavien.⁴³ Denna union skulle ha en särskild udd riktad mot Ryssland, som, tillsammans med Preussen ofta lyftes fram som Skandinavien främsta hot, framför allt under studenternas stora skandinaviska möten.⁴⁴ Det första officiella skandinaviska studentmötet ägde rum 1839 i Köpenhamn.⁴⁵

Under studentmötena uppmärksammades även Finland genom tal och utbringade skålar och tanken var att Finland i skandinavistisk anda skulle befrias från Ryssland och bli en del av Skandinavien.⁴⁶ Intresset för Finland bottnade i det faktum att det svenska språket förekom även i Finland. Finlandsfrågan var dock en marginell fråga och fokus riktades främst på unionen mellan Norge, Sverige och Danmark.⁴⁷ Ett deltagande från finländska studenter sida försvårades även av att Ryssland förbjöd finländska studenter från att delta i de skandinaviska studentmötena fram tills 1875 då de ryska myndigheterna för första gången gav grönt ljus för ett finländskt deltagande. Orsaken till tillståndet går att finna i

---

⁴¹ Haarder Ekman 2010, 63.

⁴² Nilsson 2000, 84.

⁴³ Gustafsson 2007, 194.

⁴⁴ Nilsson 2000, 85, Haarder Ekman 2010, 65.

⁴⁵ Nilsson 2000, 87.

⁴⁶ Tarkiainen 2009, 67.

⁴⁷ Björk-Winberg 2016, 295.

studentskandinavismens nedtonade politiska faktor, en nedgång som påbörjats efter 1864 då det utlovade svenska stödet åt Danmark i kriget mot Preussen uteblev.⁴⁸

I Finland existerade det under 1800- och början av 1900-talet två nationella frågor parallellt med varandra. Å ena sidan motsättningarna mellan det finska och svenska, å andra sidan motsättningarna mellan den finländska autonomin och den ryska statsmakten. Skandinavismen fann stöd bland en mindre krets i Finland, bland annat hos Axel Olof Freudenthal och hans gelikar, bland dem Axel Lille. Parallellt med skandinavismen i Sverige, Danmark och Norge växte det i Finland fram en finsknationell rörelse, fennomanin, bland de akademiska kretsarna.⁴⁹ Under de första decennierna av 1800-talet ”upptäcktes” i nationalromantisk anda den finska folksjälens som var kopplad till språk och historia.⁵⁰ Elias Lönnrots *Kalevala* och Johan Ludvig Runebergs *Fänrik Ståhls sägner* skapade en kulturhistorisk bild av det finska folket som modiga och begåvade kämpar.⁵¹

Efter skilsmässan från Sverige omdefinierades den finskspråkiga allmogen till bärare av den finska nationen.⁵² Johan Vilhelm Snellman utformade under 1840-talet den snellmanska fennomanin. Enligt Snellman måste det finska folket bildas och de bildade bli folkliga.⁵³ Folkets språk finskan skulle bli den bildade klassens språk.⁵⁴ Finskhetsrörelsen blev under Snellmans ledning starkare och radikalare. I Finland började den svenskspråkiga bildade klassen lära sig sitt ”egentliga” modersmål, finska, efter att fennomanin fått ett allt bredare understöd. Enligt Engman var uppfattningen om att en persons riktiga modersmål kunde vara ett språk som ifrågavarande inte behärskade inte okänd i Europa, inte heller i Finland.⁵⁵ Förfinskning av svenskspråkiga namn var vanligt.

Svekomanin uppstod som en reaktion på fennomanin. Den svenskspråkiga allmogen som tidigare varit okänd för den svenskspråkiga bildade klassen ”upptäcktes” och språkfrågan blev enligt Engman därmed en nationalitetsfråga under 1840- och 1850-talet.⁵⁶ Den

---

⁴⁸ Hillström & Sanders 2014, 9.

⁴⁹ Zetterberg 2009, 103.

⁵⁰ Tommila 1989, 54.

⁵¹ Tommila 1989 55-56.

⁵² Engman 2016, 146.

⁵³ Tommila 1989, 60.

⁵⁴ Tommila 1989, 58.

⁵⁵ Engman 2016, 149.

⁵⁶ Engman 2016, 149.

finska nationaliteten grundade sig enligt fennomanin på det gemensamma finska språket och den gemensamma historien. Som motpol till den finska nationaliteten utformades den svenska nationaliteten i Finland med Axel Olof Freudenthal som frontfigur för den svenska nationalitetsrörelsen.⁵⁷ Det är skäl att poängtera att varken fennomanin eller svekomanin var enhetliga rörelser. Fennomanin och svekomanin utvecklades under 1800-talet och innefattade mer och mindre radikala grupperingar med olika mål.

Nationalitetsdebatten gav även upphov till en begreppsdiskussion. Tanken om att det existerade två nationaliteter i Finland skapade ett behov av nya termer för invånarna i Finland; ”finne” och ”finsk” ansågs av de svensksinnade beskriva endast de finskspråkiga i landet. Ett takbegrepp behövdes för representanter för den finska och den svenska nationaliteten, ävensom ett eget begrepp för den svenska nationaliteten.⁵⁸ Bland annat Freudenthal argumenterade för användningen av ”finländare” så som också Axel Lille och C.G. Estlander, uttalade svensksinnade personer.

År 1912-1914 debatterades det i Studentbladet om nationalitetsbegreppet och vad svenskarna i Finland skulle kallas. Ett allmänt studentmöte för de svenskspråkiga studenterna i Finland anordnades 1913 under vilket deltagarna enades om att i fortsättningen endast använda sig av begreppet ”finländare” eller ”finlänning” vid beskrivning av alla medborgare i Finland.⁵⁹ Man uppmanade också pressen att göra det samma. Det bör dock poängteras att begreppet finländare hade använts i såväl studentsammanhang som av pressen i viss mån redan tidigare. I Studentbladets debatt föreslog nylänningen och språkforskaren Rolf Pipping, även deltagare i resan till Uppsala 1909, ”Finlands-svensk” som nytt samlingsnamn för de svenskspråkiga i Finland. Begreppet blev en vedertagen benämning på 1920-talet.⁶⁰ I denna studie använder jag mig konsekvent av begreppet ”finländare” då jag hänvisar till studenter från Finland.

---

⁵⁷ Engman 2016, 149, 152-153. Tommila 1989, 64-65.

⁵⁸ Engman 2016, 238.

⁵⁹ Engman 2016, 240-241.

⁶⁰ Engman 2016, 241.

2. Bakgrund

Den under 1600-talet växande starka centralmakten i det svenska riket var i behov av en effektivare förvaltningsorganisation och bristen på ämbetsmän för den lägre statsförvaltningen ledde till omfattande reformer inom utbildningsväsendet.⁶¹ Universitetet i Uppsala rustades upp och tre nya akademier, en i Dorpat, Lund och Åbo, inrättades. I samband med den tredje svenska riksuniversitetet, den Kungliga Akademin i Åbos grundande inrättades Finlands första studentnationer.

Eftersom det sedan studentnationernas instiftande 1643 fram tills 1937 var obligatoriskt att tillhöra en studentnation, utspelades en stor del av studenternas aktivitet i form av bland annat samvaro, debatter och samhällelig idéutveckling på studentnationerna. Studenternas antal i Finland ökade märkbart under 1800-talet och den politiska medvetenheten växte sig allt större bland dem. Universitetet utmärkte sig som en central institution för samhällelig opinionsbildning och det var genom studenter och alumner information och nya idéer spred sig till resten av befolkningen.⁶²

2.1 Studentnationerna som en del av universitetets organisation

Enligt John Strömberg låg bakgrunden till nationsväsendets tillkomst i professorernas oro för studenternas studieframgångar.⁶³ Detta ledde till att man vid den Kungliga Akademin i Åbo tre år efter dess grundande började dela upp studenterna i studentnationer på basis av landskapshärkomst. En universitetsprofessor tillsattes därefter som inspektor för nationen med uppgiften att övervaka studenternas studiefлит och seder. Studenternas mer och mindre spontana sammankomster skulle även övervakas av inspektorn som därefter skulle hålla rektorn och konsistoriet uppdaterade om eventuella regelbrott. Dessa nybildade studentnationer, bland dem Nylands nation, blev en officiell del av universitetets organisation och studentnationernas inspektorer fungerade som den sammanbindande länken mellan universitetet och studenterna. Ordningsbrott bland studenterna utreddes och sanktionerades av nationerna ända in på 1900-talet.

---

⁶¹ Strömberg 1996, 16-17.

⁶² Engman 2016, 138.

⁶³ Strömberg 1993, 11.

I universitetets nya hemstad Helsingfors höjdes från och med 1828 både universitetets och studenternas status, bland annat genom uppförandet av en ny huvudbyggnad mittemot Senatsborgen som även markerade universitetets koppling till staten.⁶⁴ Enligt Matti Klinge inträffade ett skifte mellan universitetets betydelse för samhällsdebatten då Finland blev en del av det ryska riket. Eftersom akademien i Åbo under den svenska tiden låg bortom den politiska opinionsbildningens medelpunkt Stockholm, inverkade studenterna och professorerna inte omedelbart på idéutvecklingen.⁶⁵ Situationen var dock en annan för studenterna vid Kejserliga Alexanders universitet, som universitetet namngavs efter flytten till Helsingfors.

Till en följd av att lantdagen inte sammanträdde mellan åren 1809-1863 blev universitetet centrum för den nationella mobiliseringen eftersom det i praktiken utgjorde landets enda forum för samhällsdebatt utanför byråkratins krets.⁶⁶ Klinge konstaterar att det i det autonoma Finland saknades ett blomstrande borgerskap till skillnad från på många håll i Europa där borgarna fungerade som samhällets politiska opinionsbildare.⁶⁷ Vid universitetet, bortom tidningarnas censur, skedde därmed en stor del av den nationella opinionsbildningen och spreds som en följd av studenternas nätverk.

Detta sågs inte på med blida ögon av varken universitetsledningen eller makthavarna i S:t Petersburg som oroade sig för studenternas framväxande politiska medvetenhet.⁶⁸ Nationstvänget var fortfarande gällande och nationerna fungerade som samlingsplatser för studenterna utan statlig insyn. Nylands nation hade likt andra studentnationer instiftat en kuratorspost till vilken en äldre nationsmedlem genom omröstning valdes av nationsmedlemmarna. Kuratorn inhyste en stor tillit och respekt av nationsmedlemmarna och fungerade som en studentledare vid sidan om nationens inspektör. Demokrati var allmänt gällande på nationerna där makten innehades av studenterna och beslut togs genom omröstning under studentnationernas möten. Förhållandet mellan universitetsledningen och studenterna drevs till sin spets och kulminerade slutligen i ett förbud av studentnationsverksamheten 1852. Tanken var att studenterna istället skulle övervakas genom nygrundade fakultetsföreningar. Studentnationerna fortsatte

---

⁶⁴ Hansson 1993, 25.

⁶⁵ Klinge 1969, 5.

⁶⁶ Engman 2016, 138.

⁶⁷ Klinge 1969 6.

⁶⁸ Hansson 1993, 27.

verksamheten illegalt tills de i samband med de mer liberala sinnesstämningarna från ryskt håll åter legaliserades våren 1868.

2.2 Svensknationell opinionsbildning inom studentvärlden

Språkstridigheterna mellan fennomaner och svekomaner som påbörjades under 1800-talet var till stor del bundna till universitetet och varade långt in på 1900-talet. Diskussionerna som fördes vid studentnationerna spelade en stor roll i de nationella rörelsernas utveckling under 1800-talet.⁶⁹ Enligt Klinge fungerade studentnationerna som idépolitiska aktionsenheter och slagfält för student- och idépolitiska kraftmätningar.⁷⁰ Inom studentkåren bildades språkpartier, en partiindelning som senare låg som grogrund för den politiska partiindelningen i lantdagen.⁷¹ Till en följd av studenternas framträdande roll i den politiska idéutvecklingen som skedde under 1800-talet var det inte ovanligt att studentnationerna hade en nära relation till de politiska partierna som uppstod i samband med det första allmänna lantdagsvalet 1907.⁷²

Den svekomanska rörelsen förgrundsgestalt Axel Olof Freudenthal, den ”Nyländska vikingahövdingen”, fungerade som Nylands nations kurator i två omgångar under tiden studentnationerna var förbjudna och han innehade kuratorsposten fram till år 1880. Det var på Nylands nation Freudenthal under den senare delen av 1800-talet började utforma och vinna starkt stöd för sina svensknationella tankar och idéer. Nylands nation blev ett av de starkaste fästena för den svenska nationalitetsideologin och ett flertal framträdande förkämpar för den, bland annat Axel Lille och Ernst Estlander, var verksamma på nationen.

Det var inte utan motgångar som den svekomanska ideologin blev gällande på Nylands nation. I mitten av 1800-talet arbetade nylänningarna, precis som de andra studentnationernas medlemmar aktivt för att sprida finskan bland den svensktalande allmogen.⁷³ Freudenthal debatterade dock flitigt för sin sak, såväl på de veckovis

---

⁶⁹ Bränn 2004a, 21.

⁷⁰ Klinge 1978, 331.

⁷¹ Klinge 1969, 7.

⁷² Strömberg & Öhman 2016, 319.

⁷³ Bränn 2004a, 22.

återkommande nationsmötena som i Nylands Dragon, Nylands nations tidskrift. Det var i Nylands Dragon Freudenthal under vårterminen 1858 publicerade artikelserien *Några ord i Nationalitetsfrågan*, en artikelserie som senare kom att kallas den Freudenthalska nationalitetsläran.

Under åren 1858-1863 skedde en tydlig förändring i Nylands nations inställning till språkfrågan och det dröjde inte länge innan en allmänt rådande uppfattning om att det existerade två nationaliteter, den finska och den svenska, i Finland blev rådande på studentnationen.⁷⁴ Folkbildningsarbetet som tidigare gått ut på att sprida det finska språket ersattes med arbete för att bevara och utbilda den svenskspråkiga allmogen i Nyland. Enligt Bränn fanns det klara mål med folkbildningsarbetet, de svenskspråkiga i Finland skulle göras medvetna om sin särart, så att de med kraft skulle kunna försvara sitt språk och sina traditioner.⁷⁵ Den svekomanska mobiliseringen under 1800-talet skedde inte i symbios bland alla svensktalande. Den svenskspråkiga eliten i Finland var en klass för sig med ett knappt intresse för den svenskspråkiga allmogen.

Freudenthal och hans anhängare lade grunden för den utpräglade svekomanska ideologin som karaktäriserade Nylands nation under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Av nationerna i Helsingfors var Nylands nation den enda vars officiella linje var svekomansk. Medan den Österbottniska nationen representerade ultrafennomanin, stod Savokarelska, Tavastlands och Wiborgs nation språkligt mellan de två ytterligheterna.⁷⁶ Kampen mot förryskningen aktiverade och förenade studenterna bortom språkgränserna och 1900-talets första år präglades av både aktivt och passivt motstånd mot förryskningsåtgärderna. De svensksinnade förenade sig med ungfinnarna och bildade ett motståndsparti som gick under namnet ”de konstitutionella”.⁷⁷

Det skedde stora omvälvningar bland studentnationerna under det första decenniet av 1900-talet i och med grundandet av ett flertal nya studentnationer som baserade sig på språklig tillhörighet. Under åren 1901 och 1904 skrev endast 21 % av studenterna från finskspråkiga skolor i Nyland in sig som medlemmar i Nylands nation medan resten sökte

---

⁷⁴ Bränn 2004a, 24.

⁷⁵ Bränn 2004a, 28.

⁷⁶ Hansson 1993, 30.

⁷⁷ Hornborg 1915, 31.

sig till andra nationer. 1905 bröt de finskspråkiga nylänningarna ut sig från Nylands nation för att på uppmaning av universitetets rektor Edward Hjelt grunda den Sydfinnska nationen, Eteläsuomalainen osakunta. Enligt Hjelt som själv var finskspråkig nylänning berodde detta på att de finskspråkiga inte kände sig hemma i den uttalade svenskspråkiga studentnationen.

Historiograf Verner Hougberg skrev i historiken från 1905 att nylänningarna inte ställde sig välvilligt gentemot den språkliga grunden till delning av Nylands nation, men att alla yttre praktiska omständigheter, ”afdelningens stora numerär, omöjligheten att dela Afdelningen på territoriell grund, de finstalandes missnöje med status quo”, talade till förmån för förslaget.⁷⁸ Detta var första gången en studentnation grundades på såväl territoriell som språklig grund. Nylands nation hade flyttat in i ett nytt nationshus byggt i fornnordisk stil enlighet med tankegångarna på studentnationen, huset stod klart 1901. Efter separationen flyttade de finskspråkiga nylänningarna ut och fick heller ingen andel av Nylands nations lånekassa. Detta skapade ont blod mellan Nylands nation och Sydfinnska nationen vars relationer förbättrades först från och med slutet av 1940-talet.

Några år efter de finskspråkiga nylänningarnas utträde gick andra nationer samma öde till mötes. Skillnaden var att det var de svenskspråkiga nationsmedlemmarna som bröt sig ur för att grunda egna svenskspråkiga nationer. 1906 grundades svenskspråkiga Åbo nation medan Vasa nation uppstod 1908 efter delningen av den tvåspråkiga Sydösterbottniska nationen. Detta innebar en vändpunkt för det svenskspråkiga studentlivet i och med att det nu fanns fler enspråkigt svenska studentnationer.⁷⁹ Tidigare försök till ett närmande svenskspråkiga studentkorporationer emellan hade misslyckats. Då det från gammalfinskt håll våren 1908 lyftes fram ett förslag om en förfinskning av den år 1828 grundade studentkåren genom att deklarerat kåren enspråkigt finsk blev det klart för de svenskspråkiga studentnationerna att ett samarbete med varandra var nödvändigt för ett gemensamt arbete de svenskspråkiga studenterna till fromma.⁸⁰

---

⁷⁸ Historik 1905, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

⁷⁹ Pontán 1914, 148-149.

⁸⁰ Pontán 1914, 149.

Enligt Klinge ledde den språkliga omorganiseringen av nationerna till att de blev trivsammare och ändrade karaktär från stridsforum till opolitiska klubbar.⁸¹ Samtidigt ökade känslan av svenskspråkig separatism. Den svenskspråkiga idéutvecklingen på Nylands nation var fortsättningsvis stark och nylänningarna gick ofta i spetsen då det kom till frågor kring svenskheten.

2.3 Nylands nations tidiga kontakter till Sverige

Uppsala var en populär studieort för finländska studenter såväl innan som efter akademien i Åbo inrättades. Efter att Finland blev en del av det ryska riket fortsatte den finländska eliten att skicka sina barn till Uppsala och Stockholm för studier och det var därmed inte ovanligt att finländska studenter vistades i Sverige. Detta tog dock slut år 1820 då Alexander I beslöt att alla studerande utomlands skulle kallas tillbaka till Finland.⁸² Fram tills 1830-talet existerade det i Uppsala en studentnation för finländska studenter, Natio Fennica, men på grund av det låga antalet medlemmar till en följd av Alexander I förbud upplöstes denna.⁸³ Efter Krimkriget återupptogs studieresor och bland annat Freudenthal åkte iväg till Uppsala på ett antal studieresor.

Freudenthal var en inbiten skandinavist och upplevde starkt att det fanns en gemenskap mellan svenskarna i Finland och Sveriges.⁸⁴ Det är därför föga överraskande att Nylands nations första officiella utländska vänskapsförbund knöts med en nation i Uppsala under Freudenthals ledning. Freudenthal skrev in sig i Värmlands nation under en vistelse i Uppsala 1861 men det dröjde till 1875 förrän ett förbund officiellt kunde ingås på grund av de politiska förhållandena i Finland. Det bör även nämnas att Nylands nation i sina nya stadgar 1873 tog modell av de rådande stadgarna för Värmlands nation.

För att det inte skulle väcka alltför mycket uppmärksamhet hos de ryska myndigheterna bytte det förbund som ingicks med Värmlands nation 1875 från den ursprungliga benämningen ”gästvänskapsförbund” till ”gästvänskap och litterärt utbyte”. Gästvänskapen gick i det närmaste ut på att nationerna skickade varandra sina litterära

---

⁸¹ Klinge 1978, 338.

⁸² Engman 2016, 43.

⁸³ Strömberg & Öhman 2016, 309.

⁸⁴ Bränn 2004a, 27.

utgåvor samt telegram vid festligheter. Bägge nationer band sig också till att vid besök av en medlem från den andre nationen se till att underhålla och vid mån om möjlighet ge denna husrum. Initiativet till förbundet togs av Freudenthal, men viljan till ett förbund fanns även hos Värmland nations medlemmar. Klinge konstaterar att det bland uppsaliensarna överlag existerade en stark känsla av gemenskap med Finland.⁸⁵ De såg inkorporerandet av Finland i det ryska riket som ett problem och något värt att uppmärksammas under de skandinaviska studentmötena. För nylänningarnas del var det viktigt att i tider då fennomanin växte sig allt starkare närma sig sina gelikar, svenskarna i Sverige. Samtidigt var den praktiska nyttan av ett dylikt förbund var stor då studentnationsmedlemmarna vid besök hos varandra bland annat kunde räkna med husrum.⁸⁶

Efter att studentskandinavismen tappat sin udd mot slutet av 1800-talet präglades det sista decenniet av seklet av ett intresse för det internationella, såväl bland studenterna i Sverige som i Finland. Nylänningarna vände sin uppmärksamhet mot framför allt Frankrike och England och nationalitetstankarna förlorade för stunden sin betydelse.⁸⁷ Som en följd av detta var kontakterna mellan Nylands nation och studenterna i Uppsala under slutet av seklet främst sporadiska. Under jubelfesten i Uppsala 1893, som anordnades för att uppmärksamma 300-års minnet av avslutet på reformationen i Sverige, promoverades Nylands nations senare hedersmedlem senator Leo Mechelin till hedersdoktor.⁸⁸ Enligt ett brev avsänt av Gustaf Lizell, återgivet i en krönika över Värmlands och Nylands nations kontakter, besöktes festen av ”åtskilliga finnar” bland dem sex nylänningar som i samband med festen gästade Värmlands nation.⁸⁹ Kontakterna upprätthölls med regelbundna telegramväxlingar vid nationernas högtider, vårens återkommande årsfest för Nylands nations del och Luciafirandet i december för Värmlands nation del.

En diskussion om ett återupptagande av kontakterna till Sverige blev aktuell i samband med nylänningen Guy Topelius, senare författare, föredrag ”Skandinavismen och Finland” 1907. På basis av den protokollförda diskussionen efter föredraget rådde det dock delade åsikter om hur de svenskspråkiga i Finland borde agera för att överleva i det

---

⁸⁵ Klinge 1978, 39.

⁸⁶ Falk 2000, 36-37.

⁸⁷ Klinge 1978, 119.

⁸⁸ Nationalencyklopedin, Uppsala möte 1593. Geijer 1975, 26.

⁸⁹ Geijer 1975, 26.

rådande språkpolitiska samhällsklimatet. Nationsmedlemmarnas tankar om ett såväl kulturellt som fysiskt släktskap mellan de svenskspråkiga i Finland och svenskarna i Sverige vann mark och 1909 begav sig en studentdelegation på 76 studenter, varav dem 55 nylänningar, av till Uppsala på ett officiellt besök för att blåsa nytt liv i relationerna till bröderna och systrarna i Sverige. Flera av de svenskspråkiga nationerna blickade under de första decennierna av 1900-talet västerut medan de finskspråkiga nationerna i första hand skapade kontakter till de baltiska länderna.⁹⁰

---

⁹⁰ Hansson 1993, 400-402.

3. Upptakten till resorna

Enligt Bengt von Bonsdorff var det inte en slump att kontakterna till Sverige återupptogs år 1909, i och med att trycket från Ryssland återigen ökade samma år.⁹¹ Klinge beskriver de svenskspråkigas inställning till Sverige som patetiskt färgad då den bottnade i ett djupare behov av stöd och skydd.⁹² Förberedelserna för besöket skedde till en början i det tysta: ”övriga svenskspråkiga afdelningar vid vårt universitet borde i tid underrättas om dessa planer, hvilka för öfvrigt, såsom ännu liggande i vida fältet icke skulle få delges tidningspressen”.⁹³ Det preciseras inte varför man inte ville läcka planerna åt den större allmänheten under planeringsskedet, men eftersom Brenner inleder sitt kapitel om pressens bevakning av besöket med orden ”Hvad man på förhand hade kunnat förutsäga vis a vis de finskspråkiga organen besannade sig snart.”, kan jag anta att det var för att inte bli klandrade för svenskspråkig separatism.

3.1 Aktörer

I det här kapitlet presenterar jag relevanta och intressanta aktörer som är av betydelse i denna studie. Det inkluderar personer som varit delaktiga i upptakten till och/eller medverkat i besöket till Uppsala 1909 samt personer som förekommer under planeringsskedet och under svarsbesöket till Helsingfors 1910.

Av de 55 nylänningar som åkte över till Uppsala våren 1909 hade 44 skrivit in sig som medlemmar i studentnationen 1905 eller senare. Sammanlagt 24 nyländska resenärer skrev in sig som medlemmar i Nylands nations matrikel hösten 1908 eller våren 1909. Att intresse främst fanns bland medlemmar inskrivna efter 1905 kan enligt mig antingen förklaras med det alltför växande engagemanget för nationalitetsfrågan eller med det

---

⁹¹ Nyländska och Värmländska minnen. Sammandrag av föredrag vid jubileumsfesten i Nylands nation den 27.9.1975, Nationshuset ingivning 1883, 1901, nationshusets 25 års jubileum, nationshusets 50-års jubileum, nationshuset 75-års jubileum, nationshusets 100-års jubileum, 311 års jubileum 1954, jubileumsfest 1975, sommarfester 1890-1891, 1896, 1898, 1910, 1911, 1924-1926, 1930, julfest 1914, gulnåbbsakademier 1924, 1926, 1929, 1959, 1963, 1969, avskedsmiddag för inspektör 1895, kuratorsfest 1937, 1957, Stella Nylandensis: program vid höst capitel XLV, övriga fester m.m NN:Hd1.3, Manuskriptsamlingen, NB.

⁹² Klinge 1978, 385.

⁹³ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909. 3, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

faktum att äldre nationsmedlemmar redan avslutat sina studier och inte fann intresse eller tid för att delta i en studentikos utomlandsresa.

Gunnar Landtman fungerade som Nylands nations kurator 1906-1908 och var på basis av mitt källmaterial en stark förespråkare för skapandet av djupare kontakter till Sverige.⁹⁴ Hans kuratorskap inträffade under en brytningstid då svenskheten i Finland utformades med Svenska folkpartiet som flaggskepp. Landtman blev redan under sin studietid känd som en försvarare av universitets tvåspråkighet och fortsatte arbeta för de svenskspråkigas politiska intressen genom att fungera som medlem av Svenska folkpartiets centralstyrelse 1920-1926 och som riksdagsledamot 1922-1923.⁹⁵ I denna studie figurerar Landtman såväl under upptakten till resan som under själva resan till Uppsala 1909.

Verner Hougberg övertog kuratorsposten efter Landtman och utmärkte sig som en aktiv kurator under såväl planeringsskedet av besöken 1909 och 1910 som under själva besöken. Tillsammans med Georg Gripenberg, Kurt Antell, Vidar Brenner och Gunnar Vasenius stod Hougberg för planerandet av besöket till Uppsala 1909. Följande år var planeringskommitténs uppsättning närapå identisk, men istället för Gunnar Vasenius ingick Edvard Öhman i kommittén. Georg Gripenberg hade figurerat aktivt på Nylands nation sedan han skrev in sig som medlem hösten 1907 och tog starkt ställning för det svenska språket under sin studietid. Gripenberg studerade i Uppsala efter sin kandidatexamen från universitetet i Helsingfors. Mellan 1943 och 1956, då Sverige till en följd av Finlands medverkan i andra världskriget blev ett synnerligen viktigt land för Finland, fungerade Gripenberg som Finlands ambassadör i Stockholm.⁹⁶ Kurt Antell var tillsammans med Gripenberg en ivrig svenskhetsförespråkare och blev senare känd som långvarig chef (1935-1957) för riksdagens svenska kansli och fungerade även som ordförande för Svenska Finlands folktingsfullmäktige 1941-1964.⁹⁷

Bland andra nylänningar som berörs i denna studie som senare gjorde karriär inom politiken kan nämnas Ragnar Furuhjelm och Carl Arne Öhman. Furuhjelm och Öhman

---

⁹⁴ Se till exempel kap 3.2.

⁹⁵ Suomen kansallisbibliografia 5, 270-271.

⁹⁶ Suomen kansallisbibliografia 3 2014, 292-293.

⁹⁷ Suomen kansallisbibliografia 1 2011, 320.

deltog bägge i debatten om kontakterna till Sverige som utspelade sig på Nylands nation hösten 1907, under vilken Furuhjelm tog ställning för och Öhman emot ett kontakttagande till Sverige. Furuhjelm agerade inspektor för Nylands nation 1924-1937 och var som långvarig riksdagsledamot (1917-1944) och Svenska folkpartiets ordförande en synlig företrädare för det svenska i Finland. Öhman fungerade som Svenska folkpartiets riksdagsledamot 1948-1958.

Gunnar Rudberg, ordförande för Uppsala universitets studentkår 1908-1909, fungerade tillsammans med Norrlands nations kurator Gunnar Mångberg som mottagningskommitté då de finländska studenterna anlände till Stockholm. I denna studie presenteras tal de höll under besöket till Uppsala 1909. Talturerna övertogs följande år av Uppsala universitets studentkårs nya ordförande Vilhelm Lundvik och ordförande för Stockholm högskolas studentkår Lage Staël von Holstein. Några år senare vankades det bröllop i Helsingfors mellan Lundvik och Karin Alfthan, en nylänning som var med på resan till Uppsala 1909.⁹⁸

Nylands nations inspektor 1907-1913, tidigare kurator Axel Wallensköld profilerade sig under besöken 1909 och 1910 genom en mängd tal under festligheterna. Wallensköld var professor i romersk filologi vid Kejserliga Alexanders universitet och deltog i lantdagen som adelns representant från 1891 fram till lantdagsreformen 1906. Han intåg också några år senare posten som skattnästare på Svenska litteratursällskapet.⁹⁹

Då det kommer till centrala gestalter inom dåtida svenskspråkiga studenthögerkretsar som var med under besöken till och från Uppsala kan Vasa nations kurator (1908-1917) Artur Eklund och nylänningen Bertel Appelberg nämnas. I början av 1900-talet anslöt sig Eklund till den aktiva motståndsrörelsen mot förryskningen och bidrog som studentledare till en allt större anti-rysk sinnesstämning bland studenterna. Eklund blev under 1910-talet en inflytelserik debattör i språkfrågan och förespråkade en så kallad östsvenskhets tanken om att de svenskspråkiga i Finland låg närmare Sveriges än Finlands finskspråkiga befolkning såväl rasmässigt som kulturellt. Denna tanke fick understöd bland den svenskspråkiga studenteliten i Helsingfors under 1910-talet.¹⁰⁰ Eklund var en duktig

---

⁹⁸ Svenskt biografiskt lexikon 24 1982-1984, 407.

⁹⁹ Nordisk familjebok 1921, 487.

¹⁰⁰ Suomen kansallisbibliografia 2, 517.

skribent och valdes till Studentbladets första chefredaktör efter tidningens grundande 1911.

Bertel Appelberg företrädde precis som Eklund östsvenskheten. Appelberg fungerade som Nylands nations kurator 1917-1919 och blev som aktivistveteran och representant för högerflygeln av Svenska folkpartiet vald till ordförande för det högerradikala Aktiva studentförbundet efter dess grundande 1931.¹⁰¹ Appelberg var med och startade den svensknationella tidsskriften *Östsvensk tidsskrift* 1917 och 1919 chockerade Appelberg med att öppet tala för ett autonomt Svenskfinland. Tillsammans med Eklund verkade Appelberg i den underjordiska aktiviströrelsen under 1910-talet som rekryterade män till jägar rörelsen.¹⁰² Uppsala resenärerna Erik Heimbürger, Gideon Tauche, Harald Hornborg och Harald Öhquist tog alla värvning i jägar rörelsen.

Noterbara personer bland resenärerna till Uppsala kan även nämnas Runar Schildt, sedermera författare, och Rolf Pipping språkforskare och professor i svenska och nordisk filologi vid Åbo Akademi 1928-1956. Pipping är idag även känd som myntare av begreppet ”finlandssvensk”.

Uppsala universitets professor i nordiska språk Adolf Noreen höll talet till de finländska gästerna under vårfesten i Botaniska trädgården. Noreen var en mycket framstående och av studenterna omtyckt professor i Uppsala. Tillsammans med professor i historia Harald Hjärne och litteraturhistorikern Henrik Schück satte han en särskild prägel på den humanistiska inriktningen vid Uppsala universitet decennierna kring sekelskiftet.¹⁰³

3.2 Svenskt i Finland – mobilisering och motsättningar

I november 1905 grundades Svenska studentföreningen som ett samarbetsorgan mellan de svenskspråkiga studenterna. Det statuerades att denna förening aktivt skulle samarbeta med ungfinnarnas studentförening Ylioppilaiden Keskusteluseura för att upprätthålla det samarbete som ägt rum under förryskningen 1899-1905. Samarbetet blev dock inte så

---

¹⁰¹ Biografiskt lexikon för Finland 3. Republiken A–L 2011.

¹⁰² Biografiskt lexikon för Finland 3. Republiken A–L 2011. Suomen kansallisbibliografia 2, 517.

¹⁰³ Lindroth 1976, 208-211.

intensivt som föreningarna från början hade tänkt sig. Efter 1905 verkade de studenter som fungerat under förtrycksperioden inte längre aktivt inom studentvärlden. De ersattes av en ny generation studenter för vilka nationalitetsfrågan låg högst på agendan.¹⁰⁴ Ungfinnarna misstänkliggjordes av den gammalfinska pressen för deras samarbete med de svenskspråkiga och 1906 tog Ylioppilaiden Keskusteluseura avstånd från samarbetet.

Svenska studentföreningen nedlade sin verksamhet redan på hösten 1907. Föreningen hade bland annat på basis av ett inlägg av signaturen ”V” publicerat i Nylands Dragon 1906 lidit av brist på aktiva medlemmar.¹⁰⁵ ”V” uttryckte förvåning över det låga intresset för föreningen eftersom ”det borde ändå ligga i alla svenskspråkiga studenters intresse, utgöra en bjudande plikt för dem, att bidra till denna förenings utveckling och stärkande och därmed också till framgång för dess strävanden” och uppmanade alla nylänningar som vänner av det svenska språket och kulturen att ansluta sig till Svenska studentföreningen.¹⁰⁶ Pontán fann orsakerna till den knappa framgången för föreningen i att konceptet med en svensk studentförening endast skulle ha verkat försvagande för nationslivet vilket inte var önskvärt.¹⁰⁷ 1909 återaktiverades istället svenska partidelegationen som fungerade som ett verkställande organ för de svenskspråkiga studentnationerna och som fungerade på initiativ av studentnationerna istället för som en egen separat förening i stil med Svenska studentföreningen.

Innan nedläggningen tycks Svenska studentföreningen ha framfört idén för studentnationerna om anordnande av ett gemensamt möte för de svenskspråkiga studenterna i samband med kulturfesten i Helsingfors sommaren 1907.¹⁰⁸ Frågan diskuterades på Nylands nation i mars 1907 varvid medlemmarna ställde sig positivt till idén om ett allmänt studentmöte. Man ansåg ända att tidpunkten för ett möte sommaren 1907 vore olämplig på grund av att universitetets promotion skulle gå av stapeln kort där innan.¹⁰⁹ Kurator Landtman framförde dock idén om att istället anordna ett studentmöte sommaren 1908, till vilket även representanter från de nordiska universiteten kunde

---

¹⁰⁴ Pontán 1914, 141.

¹⁰⁵ Nylands dragon 1904-1912, NN:Hd3.10.34, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁰⁶ Nylands dragon 1904-1912, NN:Hd3.10.34, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁰⁷ Pontán 1914, 149-150.

¹⁰⁸ Nyländska avdelningens diskussionsprotokoll 27/IX 1904-24/XI 1908 NN:Ca4.2, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁰⁹ Nyländska avdelningens diskussionsprotokoll 27/IX 1904-24/XI 1908 NN:Ca4.2, Manuskriptsamlingen, NB.

inbjudas. Idén understöddes av Carl Arne Öhman och Max Hanemann som ansåg att man under mötet kunde dryfta folkbildningsfrågor med de nordiska representanterna.¹¹⁰ Tanken på ett gemensamt möte med inbjudna representanter för studenterna i de nordiska länder understöddes på basis av diskussionsprotokollet av nationsmedlemmarna i allmänhet.¹¹¹

Den gammalfinska agitationen och ungfinnarnas avståndstagande ökade den svensknationella känslan bland de svenskspråkiga studenterna som insåg att de endast kunde lita på sig själva då det gällde debatten om det svenska språkets ställning.¹¹² Nationalitetsfrågan som under 1800-talet skiftat fokus från skillnader i ras och härstamning till frågan om myndighets- och undervisningsspråk, skiftade återigen fokus under början av 1900-talet. Språkliga och kulturella skillnader mellan finsk- och svenskspråkiga började betonas. I samma veva på våren 1906 grundades Svenska folkpartiet, vars konstituerande möte på Nylands nation leddes av Axel Lille, som även blev partiets första ordförande. Partiets viktigaste uppgift blev att värna om landets svensktalande befolknings rättigheter och bästa.

Det första allmänna lantdagsvalet 1907 resulterade i 26 platser av 200. Enligt Engman var valet ett test på hur den svenskspråkiga samlingsrörelsens politiska mobilisering lyckats och på basis av resultatet var mobiliseringen framgångsrik.¹¹³ Trots att det nu blev klart att svenskans ställning i det offentliga livet markant hade förändrats sedan 1800-talet menade Pontán att representationsreformen enligt den yngre generationen var något nödvändigt och önskvärt.¹¹⁴ Svenskhetens överlevnad i landet ansågs inte längre hänga på mängden representation i ämbetsverk. Svenska folkpartiet blev ett nationalitetsparti som omfattade alla omständigheter som sammanhänge med den svenskspråkiga befolkningens liv. Enligt Engman hade den segregering mellan svenskt och finskt som den svenska samlingsrörelsen arbetade för fördjupats och fått en organiserad underbyggnad.¹¹⁵

---

¹¹⁰ Nyländska avdelningens diskussionsprotokoll 27/IX 1904-24/XI 1908 NN:Ca4.2, Manuskriptsamlingen, NB.

¹¹¹ Ordinarie nationsmötesprotokoll 1907, NN: Ca1.28, Manuskriptsamlingen, NB.

¹¹² Pontán 1914, 143-144.

¹¹³ Engman 2016, 299.

¹¹⁴ Pontán 1914, 144-145.

¹¹⁵ Engman 2016, 299.

I studentvärlden rådde det delade meningar bland de svensktalande om hur svenskheten i Finland bäst skulle bevaras. Dessa motsättningar fanns även bland medlemmarna av Nylands nation. Den yngre generationen av studenterna hoppade snabbare på den aktualiserade svensknationella ideologin i jämförelse med sina äldre gelikar.¹¹⁶ Enligt Klinge levde det under tiden efter ofärdsåren kvar starka minnen av den gemenskap som hade uppstått svensk- och finsktalande emellan.¹¹⁷ Under de första åren av 1900-talet ordnades det mer eller mindre regelbundna föredragsaftnar på Nylands nation, en företeelse som hade långtgående anor. Inför nationsmötet den 5 november 1907 finner man en annons i Hufvudstadsbladet som kallade till ordinarie nationsmöte med ett därpå följande föredrag ”Skandinavismen och Finland” av nylänningen Guy Topelius.¹¹⁸ Enligt diskussionsprotokollet som fördes av Nylands nations protokollist Carl Arne Öhman närvarade ett 50-tal nationsmedlemmar under kvällen.¹¹⁹ Skandinavism och Nylands nations kontakter till Sverige var återigen på tapeten.

Nylands nations historiograf Einar Pontán som var på plats pekade ut föredragsdebatten som synnerligen livlig i historiken över 1907:

*Språkfrågan i vårt land berördes härvid i hela dess vidd, och det visade sig vilt skiljaktiga uppfattningssätt mellan förespråkare för en svensk isoleringspolitik och dem, som trots allt fasthöllo vid tanken att man utan att uppge sin egen ställning borde så mycket som möjligt närma sig de finsktalande och känna sig ett med dem.*¹²⁰

Enligt Pontán hade den olikhet i åsikter angående det svenska språkelementets ställning i Finland sällan framträtt så starkt och öppet på Nylands nation som den gjorde i denna diskussion.¹²¹

Föredraget i sig är dessvärre inte arkiverat. Enligt Pontán innehöll anförandet en tillbakablick på de skandinaviska studentmötena under 1800-talet, en redogörelse över

---

¹¹⁶ Klinge 1978, 381-382.

¹¹⁷ Klinge 1978, 381.

¹¹⁸ Hufvudstadsbladet 5.11.1907

¹¹⁹ Nyländska avdelningens diskussionsprotokoll 27/IX 1904-24/XI 1908, NN: Ca4.2, Manuskriptsamlingen, NB.

¹²⁰ Historik 1907, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

¹²¹ Pontán 1914, 153.

hur det andliga utbytet mellan Finland och Sverige gestaltat sig sedan dess samt till slut ett förslag om inledandet av nya förbindelser mellan det svenska Finland och Skandinavien, i synnerhet med Sverige.¹²² Topelius hade enligt nylänningen Vidar Brenner föreslagit "...att ett närmande borde fås till stånd mellan oss svenskar i Finland och stamförvanterna i Sverige t.ex. genom föranstaltandet af möten med studenter från dess universitet".¹²³ Det var den sistnämnda delen, om ett närmande till svenskarna i Sverige, som skapade diskussion.

Motsättningarna mellan de yngre och äldre nylänningarna går att urskilja ur diskussionsprotokollet.¹²⁴ Av de 13 nylänningar som deltog i diskussionen opponerade sig fem emot förslaget att inleda förbindelser till Sverige medan lika många höll med talaren om att samarbete vore nödvändigt. Tre av diskussionsdeltagarna förhöll sig neutralt till frågan om Sverige, en av dem föreslog istället att kontaktskapandet borde ske med studenter i Tyskland. De fyra av fem som opponerade sig emot förslaget; Östen Holsti, Arne Jörgensen Carl Arne Öhman, Runar Carl Öhman, blev medlemmar av Nylands nation mellan hösten 1901 och 1904, alltså under den första förryskningsperioden.¹²⁵ De som ställde sig positivt till förslaget; Vidar Brenner, Ragnar Furuhjelm, Georg Gripenberg, kurator Gunnar Landtman och Guy Topelius, blev i sin tur medlemmar av Nylands nation mellan åren 1895-1907 – dock blev ingen av dem medlem mellan hösten 1899 och 1904 då förryskningen pågick som bäst.¹²⁶ Bruno Norén (1905), Einar Pontán (1901) och Max Sjöros (1902) uttalade sig varken för eller emot ett upptagande av kontakter till Sverige.¹²⁷

De som motsatte sig ett närmande av Sverige menade detta kunde tolkas som farlig separatism. Det refererades till samarbetet under ofärdsåren då de svensktalande och finsktalande studenterna kommit i flitig kontakt med varandra. Carl Arne Öhman och Runar Öhman förespråkade ett fortsatt samarbete med de finskspråkiga och förundrade

---

¹²² Pontán 1914, 153.

¹²³ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN:Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

¹²⁴ Nyländska avdelningens diskussionsprotokoll 27/IX 1904-24/XI 1908, NN: Ca4.2, Manuskriptsamlingen, NB.

¹²⁵ Ordinarie nationsmötesprotokoll 1900-1904, NN:ca1.22-26, Manuskriptsamlingen, NB. Det är okänt när Gunnar Ekblom, som opponerade sig emot förslaget, skrev in sig i nationen.

¹²⁶ Ordinarie nationsmötesprotokoll 1905-1907, NN:ca1.27-29, Manuskriptsamlingen, NB. Nyländska 1932.

¹²⁷ Ordinarie nationsmötesprotokoll 1901-1902 NN:ca1.23-24. Ordinarie nationsmötesprotokoll NN:ca1.27, Manuskriptsamlingen, NB.

sig över de starka svensknationalistiska strömningarna bland de yngre nationsmedlemmarna och bland de svenskspråkiga överlag. Tanken på ett gemensamt studentmöte avfärdades som betydelselöst. Tidigare under 1907 då planer på ett gemensamt nordiskt studentmöte i Helsingfors diskuterades på Nylands nation understödde Carl Arne Öhman ett möte till vilket nordiska representanter skulle inbjudas.¹²⁸ Dock handlade det om ett folkbildningsmöte framom ett specifikt kontaktskapande med svenskarna.

Den varierande synen på svenskspråkig nationalism hänger ihop med att den svenskspråkiga nationalismen efter sitt återupptagande fortfarande var ung vid tidpunkten för diskussionen. Carl Arne Öhman fann det stötande att allt fler ansåg de svensktalande i Finland stå närmare svenskarna i Sverige än de finsktalande finnarna och skyllde detta på den nationalism som existerade bland de yngre studenterna. Vidare påpekade han att ”det är sorgligt att höra huru många af de yngre studenterna ringakta sina finskatalande studiekamrater. De hålla dem som en lägre ras, med hvilken man icke bör hafva något att skaffa” och fick medhåll av Runar Öhman som även ansåg att det på landsbygden predikades alltför mycket nationalism.¹²⁹ Enligt Runar Öhman avsåg han med nationalism annat än svenskhet:

*Nationalism finnes såväl hos öfverklassen som underklassen. Talaren afsåg med det han nämnt om nationalism hos de svenskatalande studenterna det förakt de hyra för de finskatalande. De anse dem helt enkelt för uteslutande pack.*¹³⁰

Ur talturerna kan man urskilja att de som motsatte sig förbindelser till Sverige ansåg att de yngre studenterna hyste ett hat mot de finskspråkiga och att det låg som grund för den ”befängda” idén att upprätthålla förbindelser med Sverige.¹³¹

---

¹²⁸ Nyländska avdelningens diskussionsprotokoll 27/IX 1904-24/XI 1908, NN: Ca4.2, Manuskriptsamlingen, NB.

¹²⁹ Nyländska avdelningens diskussionsprotokoll 27/IX 1904-24/XI 1908, NN: Ca4.2, Manuskriptsamlingen, NB.

¹³⁰ Nyländska avdelningens diskussionsprotokoll 27/IX 1904-24/XI 1908, NN: Ca4.2, Manuskriptsamlingen, NB.

¹³¹ Nyländska avdelningens diskussionsprotokoll 27/IX 1904-24/XI 1908, NN: Ca4.2, Manuskriptsamlingen, NB.

Svenskspråkig nationalism tycks dock ha betytt annat för de yngre nationsmedlemmarna som uttalade sig under kvällen. Det gjordes på basis av talturerna i diskussionsprotokollet skillnad på nationalism och de svenskspråkigas självbevarelsedrift som borde upplivas. Den gammalfinska agitationen mot de svenskspråkiga kunde inte stå oemotsagd och ett kontaktskapande till Sverige borde ses som en defensiv politik i jämförelse med de finskspråkigas offensiva.¹³² Pontán beskrev under sin taltur Sverige som den västerländska kulturhård som låg de svenskspråkiga närmast och givit dem mest. Vidar Brenner uttalade sig skarpt mot förslaget om att alla svenskspråkiga borde lära sig finska medan Georg Gripenberg menade att det bland de unga icke fanns hat mot de finskspråkiga utan de svenskspråkiga numera måste stöda sig på sig själva och närma sig alla med samma språk. På så vis vore förbindelser med Sverige endast en styrka.¹³³

Kurator Landtman uttalade sig kraftigt för ett närmande mot väst. Landtman ansåg att behovet att söka sig västerut var en naturlig följd av det ökande finsknationella trycket i hemlandet. Enligt honom kunde man inte tala om nationalism vid frågan om de svenskspråkigas mobilisering utan ett försvar:

*Det som nu ankomme å oss vore att bevara vår rätt, nu då man bland de finskatalandeg inge så långt att man försökte utrota det svenska elementet i Finland. Ju mera man drefve oss mot gränsen, desto mera skulle vi närma oss Sverige. De nordiska banden kunde en gång kännas starkare än de finska, om vi drefves till det yttersta... Bland de svenskatalande i Finland skall aldrig västanvindens sus öfverröstas af de finska skogarnas brusande.*¹³⁴

I historiken från 1907 skriver Pontán att de flesta medlemmar på plats till synes höll med kurator Landtman. Även enligt Vidar Brenners utkomna reseskildring över besöket till Uppsala 1909 innebar Landtmans försäkran ”...säkert afdelningsmajoritetens ståndpunkt den kvällen”.¹³⁵

---

¹³² Nyländska avdelningens diskussionsprotokoll 27/IX 1904-24/XI 1908, NN: Ca4.2, Manuskriptsamlingen, NB.

¹³³ Nyländska avdelningens diskussionsprotokoll 27/IX 1904-24/XI 1908, NN: Ca4.2, Manuskriptsamlingen, NB.

¹³⁴ Nyländska avdelningens diskussionsprotokoll 27/IX 1904-24/XI 1908, NN: Ca4.2, Manuskriptsamlingen, NB.

¹³⁵ Pontán 1914, 154. Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, 1-2, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

Diskussionen avslutades utan att ett beslut tagits om hur nationen borde agera i frågan. Enligt mig är det dock klart på basis av diskussionsprotokollet att en tanke om ett närmande till Sverige i någon form stöddes bland en majoritet av nationsmedlemmarna. Frågan om hur det skulle ske var en svårare nöt att knäcka, speciellt eftersom Topelius förslag på gemensamma studentmöten avfärdades av så gott samtliga. Enligt Vidar Brenner var det för stunden frågan om "...en platonisk känsla för vårt västra grannland utan anspråk på att i verkligheten få sig något uttryck".¹³⁶

3.3 Planering av besöken

Enligt Vidar Brenner mognade idén om studentbesök mellan studenterna i Uppsala och nylänningarna medan tiden gick.¹³⁷ Aktivitetsgraden på Nylands nation efter generalstrejken beskrivs i historikerna från 1906 och 1907 som låg och nationslivet som förslappat.¹³⁸ Tanken på vad ett besök till "den eviga ungdomens stad" Uppsala kunde leda till, en ny fläkt inom Nylands nation byggd på intryck från universitetsstaden och dess glada studentliv, gjorde att allt fler ställde sig positivt till idén.¹³⁹ För nylänningarna var Uppsala och dess studentliv inte heller alldeles främmande eftersom kontakterna med Värmlands nation kontinuerligt hade upprätthållits med bland annat årlig telegramväxling sedan vänskapsförbundet slöts 1875. Att Uppsala valdes som värdstad för besöket kan därmed konstateras som ett naturligt val av nylänningarna.

Vidar Brenner ansåg att betydelsen och nyttan av besöket till Uppsala 1909 kan delas upp i två kategorier. Enligt Brenner möjliggjorde besöket för det första en spridning av information om de svensktalande i Finland och deras förhållande. Brenner lyfter fram det faktum att resenärerna i Sverige ofta stötte på "betydande okunnighet" om deras förhållanden, såväl språkligt som politiskt.¹⁴⁰ Enligt honom hade besökets svenska värdar berättat att de till en början ställt sig tveksamt till att ta emot de finländska gästerna "emedan man ej alls visste, hvadslags folk vi vara".¹⁴¹ Att Brenner fortsätter med "att under sådan förhållanden räkna på något intresse för oss och våra sträfvanden är

---

¹³⁶ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

¹³⁷ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

¹³⁸ Historik 1906-1907, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

¹³⁹ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁴⁰ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁴¹ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

otänkbart” tyder på att ett av besökets syften var att i Sverige finna stöd för den kamp som fördes om de svenskatalandes ställning i Finland.¹⁴² Förutom att sprida kunskap om den svenska nationaliteten i Finland ansåg Brenner även att ett av de två ledmotiven till resan var att stärka de svenskspråkigas nationalitetskänsla. Detta framkommer dock först efter att själva resan genomförts. I det källmaterial som jag har haft tillgång till nämns inte dessa syften uttryckligen innan resans förverkligande, med undantag av diskussionsprotokollet från diskussionen om ett kontaktskapande till Sverige år 1907.¹⁴³

Slutet av 1800-talet betydde ett uppsving för nationalismen i Sverige. Enligt Gustafsson skapades det som idag förknippas med det genuint svenska under 1890-talet och tankegångarna spreds bland folket.¹⁴⁴ Även bland studenterna vid Uppsala universitet hade det under 1890-talet slagit igenom en historiskt-nationellt färgad åskådning.¹⁴⁵ Stockholmsutställningen 1897 blev en succé för den nationella Sverigebildningen och monarken kung Oscar II uppvaktades av studentkårerna och folket på hans 25-årsjubileum. Samtidigt upplevde studenterna vid Uppsala universitet en humanistisk storhetstid.¹⁴⁶ 1905 grundades en professur i finsk-ugrisk språkforskning vid universitetet i Uppsala.¹⁴⁷

Förryskningsåtgärderna i Finland skapade oro för Sveriges säkerhet även bland de svenska studenterna och Finlands politiska situation var enligt Arvid Hj. Uggla inte obekant för Uppsalastudenterna.¹⁴⁸ Om det vittnar Värmlands nations telegram avsänt från deras traditionella luciafest i december 1905. Telegram mellan Nylands och Värmlands nation utväxlades traditionsenligt på års- och luciafester och innehöll för det mesta endast lyckönskningar och hälsningar. Telegrammet skickat från luciafesten 1905 avvek från mängden med följande hälsning: ”Värmlands nation i Uppsala, firande sin traditionella luciafest, sänder varm brodershälsning deltagande i eder glädje öfver Finlands ljusare tider”.¹⁴⁹ Det är det enda telegrammet i mitt källmaterial som överhuvudtaget nämner Finlands politiska situation i någon mån. Nylands nations

---

¹⁴² Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁴³ Nyländska avdelningens diskussionsprotokoll 27/IX 1904-24/XI 1908, NN: Ca4.2, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁴⁴ Gustafsson 2007, 233-234.

¹⁴⁵ Uggla 1950, 210.

¹⁴⁶ Lindroth 1976, 208.

¹⁴⁷ Lindroth 1976, 204.

¹⁴⁸ Uggla 1950, 210.

¹⁴⁹ Ordinarie nationsmötesprotokoll 1905, NN:ca1.27, Manuskriptsamlingen, NB.

tillförordnade kurator Johannes Hedengren svarade på telegrammet å Nylands nations vägnar genom brev eftersom ett telegram inte ansågs lämpligt med tanke på den ryska övervakningen.¹⁵⁰

Studenterna i Uppsala var med andra ord medvetna om Finlands situation under förryskningsperioden. Enligt Seikko Eskola visade den svenska allmänheten stora sympatier för Finland sak under ofärdsåren, nästan så att man kan tala om en folkrörelse för Finlands sak.¹⁵¹ Kännedomen om hotet mot Finlands särställning var stort även bland det politiska Sverige som valde att inte beblanda sig i situationen. I Finland och Sverige fördes efter 1812 en ryssvänlig politik som skapade goda förutsättningar för Finlands autonomi och som kan ses som en nödvändig anpassning till den nya politiska karta som ritats efter Napoleonkrigen.¹⁵²

Eskola menar att den svensktalande befolkningen i Finland i nationalistisk anda lyftes fram i den svenska opinionen och sågs som en viktig förenande länk till det tidigare broderlandet.¹⁵³ Kunskapen om de svensktalande i Finland och språkstridigheterna var dock knappare i jämförelse med de förryskningen såväl bland allmänheten som studenterna. Språkstridigheterna i Finland efter medlet av 1800-talet ledde till att många svenskar först då insåg att folket i Finland talade ett annat språk än svenska.¹⁵⁴ Fennomani inverkade även negativt på Finlandsbilden i Sverige.¹⁵⁵ Arvid Mörne konstaterade år 1918 att ”den stora massan av svenska nationen vet icke att den svenska befolkningen i Finland finnes till”, men tillade att kännedom om det svenska i Finland fanns hos en mindre krets i Sverige och lyfte fram de gemensamma studentmötena som exempel.¹⁵⁶

Nylänningarna verkar på basis av mitt källmaterial ha varit mer insatta i det svenska än vad svenskarna var i det finländska. Innan besöket 1909 verkar inte kännedomen om de svensktalande i Finland ha varit alltför hög bland Uppsaliensarna. Vidar Brenner konstaterade i sin reseskildring att studenterna under besöket stötte på en markant

---

¹⁵⁰ Ordinarie nationsmötesprotokoll 1905, NN:ca1.27, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁵¹ Eskola 1965, 11.

¹⁵² Zetterberg 2009, 102.

¹⁵³ Eskola 1965, 11-12.

¹⁵⁴ Tarkiainen 1999, 78.

¹⁵⁵ Eskola 1965, 14.

¹⁵⁶ Mörne 1918, 44-45.

okunnighet om finländarnas förhållanden både språkligt och politiskt.¹⁵⁷ Brenner skrev vidare att ”våra värdar berättade sedermera, att, då det gällt att taga emot oss eller icke, många ställt sig ytterst tveksamt, emedan man ej alls visste, hvadslags folk vi vara”.¹⁵⁸ Detta är anmärkningsvärt eftersom allmänheten enligt Eskola var medvetna om att det i Finland existerade en svenskspråkig minoritet vilken man gärna tog ställning för.

Den 16 februari 1909 meddelades det på Nylands nations nationsmöte att det under samkvämet efter mötet skulle diskuteras det beramade svenska studentmötet i Sverige följande sommar.¹⁵⁹ I Uppsala hade Uppsala studentkårs dåvarande ordförande August Lindh framfört idén om anordnandet av ett allmänt svenskt studentmöte redan år 1905. Enligt Arvid Uggle skapade upplösningen av den svensk-norska unionen samma år ett behov av en nationell samling, samtidigt som den gamla studentromantiken återigen vaknade till liv.¹⁶⁰ Mötet blev dock inte av till följd av alltför få anmälda och det dröjde till 1909 innan frågan återigen uppdagades. Uppsala studentkårs direktion kunde dock inte komma överens om vilken typ av karaktär mötet skulle ha, festligt eller praktiskt, och frågan föll återigen. Planerna på ett allmänt svenskt studentmöte hade dock fått publicitet i den svenska pressen och nyheten nådde även Nylands nation. Till skillnad från diskussionerna år 1907 motsatte sig ingen förslaget på att delta i det svenska studentmötet och ett telegram avsändes till Värmlands nations kurator Hilding Kjellman med en förfrågan om lämpligheten av ett finländskt deltagande.¹⁶¹

Planeringen av resan var omfattande. Det konstaterades i ett tidigt skede att de övriga svenskspråkiga studentnationerna vid Kejserliga Alexanders universitet skulle underrättas om planerna på ett besök. Planerna skulle dock icke få delges tidningspressen.¹⁶² Den 13 april underrättade Värmlands nations kurator Kjellman att det planerade svenska studentbesöket inte skulle bli av. Han uppmuntrade dock nylänningarna att istället kontakta Uppsala studentkårs ordförande Gunnar Rudberg med en förfrågan om ett eventuellt finländskt deltagande i studentkårens vårfest i slutet av maj. Orsaken till att nylänningarna först och främst koncentrerade sig på att delta i ett

---

¹⁵⁷ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN:Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁵⁸ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN:Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁵⁹ Ordinarie nationsmötesprotokoll 1909, NN:ca1.31, Manuskriptsamlingen NB.

¹⁶⁰ Uggle 1950, 259.

¹⁶¹ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, 3, NN:Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁶² Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, 3, NN:Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

studentmöte var att de ansåg att en sådan resa kunde ge mer än en resa enbart av nöjeskaraktär. Trots att vårfesten var ett mer studentikost tillfälle skrev kurator Kjellman att han "...tfvivilade ej på att, därest finska gäster skulle anlända, äfven nummer af allvarligare art kunde intryckas i programmet". Efter det positiva svaret tillsattes den 20 april en planeringskommitté bestående av Nylands nations kurator Verner Hougberg, Kurt Antell, Vidar Brenner, Georg Gripenberg och Gunnar Vasenius. Vid denna tidpunkt anmälde 10 av 25 behöfliga personer sitt intresse för resan.

Ett svarsbrev anlände av Rudberg den 27 april, ett brev som enligt Brenners reseskildring andades den mest uppriktiga önskan om att planen skulle realiseras och den beredvilligaste åstundan att ställa det så väl som möjligt för de väntande gästerna.¹⁶³ Rudberg hade som studentkårens ordförande tidigare ställt sig positivt till det planerade allmänna svenska studentmötet under diskussionerna om detsamma.¹⁶⁴ Då det blev klart att uppsaliensarna ställde sig positivt till ett besök påbörjades de praktiska arrangemangen. Ångbåtsbolaget Bore erbjöd studenterna 50 % rabatt på resebiljetterna Åbo-Stockholm ifall minst 25 personer deltog i resan. För en enkelresa i andra klass betalade studenterna 26 mark, ca 103 euro i dagens läge.¹⁶⁵

Svenska Studenters Partidelegation nybildades hösten 1909 och arbetade från och med dess för ökat samarbetet mellan de svenskspråkiga studenterna som oftast endast umgicks studentnationsvis. Besöket till Uppsala 1909 verkar ha fungerat som en katalysator för ett närmande de svenskspråkiga studenterna emellan. "Ty det var ju, uppriktigt sagt, löjligt, att man i Upsala gått omkring och blivit bror och vän med studenterna där, medan i hemlandet värmen och förståelsen sällan fann väg utom avdelningens gränser", skrev Torsten Helsingius, en av resenärerna 1909, i Nylands nations historik för år 1910.¹⁶⁶ Tre nylänningar satt med som ordinarie medlemmar efter Partidelegationens nygrundande och 1910 ordnade delegationen ett flertal samkväm som efter en motig start började bära frukt.

---

¹⁶³ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, 5, NN:Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁶⁴ Ugglan 1950, 260.

¹⁶⁵ <http://apps.rahamuseo.fi/rahanarvolaskin#FIN>

¹⁶⁶ Historik 1910, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

I januari 1910 påbörjade nylänningarna planerandet av det svenska svarsbesöket. En kommitté bestående av kurator Verner Hougberg, Georg Gripenberg, Vidar Brenner, Kurt Antell och Edvard Öhman tillsattes för planeringen av besöket. Samtliga hade deltagit i resan till Uppsala föregående år. En viktig fråga under planeringsskedet var vem som skulle fungera som värd under svarsbesöket. På Nylands nations nationsmöte den 1 mars påyrkade Vidar Brenner och Georg Gripenberg, bägge medlemmar av Partidelegationen, att Nylands nation inte ensamt skulle inneha värdskapet utan att det istället skulle utövas av de svenskspråkiga studenterna.¹⁶⁷ Ett flertal talare motsatte sig idén och betonade att uppsaliensarna inbjudits specifikt till Nylands nations sommarfest av Nylands nations inspektör Wallensköld.¹⁶⁸

Diskussionen återupptogs på följande nationsmöte där det beslöts, trots inspektör Wallenskölds och kurator Hougbergs avvikande åsikter, att nylänningarna tillsammans med de svenskspråkiga studentnationerna och den ostfinska stammen (Wiborgs nations svenskspråkiga förgrening) skulle utöva värdskapet gemensamt, med undantag av den nyländska sommarfesten.¹⁶⁹ Det ansågs viktigt att visa en enad front så att ”Finlands svenska studenter icke utåt, i gästernas ögon, måtte synas splittrande och småsinta”.¹⁷⁰ Beslutet om att de svenskspråkiga studentkorporationerna skulle fungera värd tillsammans kan ses som en fortsättning på försöket till att sammanföra de svenskspråkiga studenterna. Nylänningarna var heller inte de enda som hade intresse av att stifta bekantskap med svenskarna. Ärendet försköts till Partidelegationen som skulle utarbeta ett förslag till program och som sedan skulle godkännas av samtliga nationer.

Det instundande svenska studentbesöket kommenterades i varma ordalag av Kejserliga Alexanders universitets rektor I. A. Heikel på Nylands nations årsfest i april 1910. ”Vårt universitet är ju, kan man säga, ett skott från den gamla akademien i Uppsala, omplanterad i främmande jord. Då gästerna komma hit över vilja de väl se huru detta skott har vuxit”.¹⁷¹ Heikel såg nylänningarnas initiativ till besöket som ett tillfälle för de nyländska och svensktalande studenterna att visa att det i Finland fanns en ”andligen hög, verkligt europeisk kultur, så att gästerna få det intrycket, att de hava någonting att mottaga icke

---

¹⁶⁷ Ordinarie nationsmötesprotokoll 1910, 98, NN:Ca1.32, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁶⁸ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN:Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁶⁹ Ordinarie nationsmötesprotokoll 1910, NN:Ca1.32, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁷⁰ Ordinarie nationsmötesprotokoll 1910, 109, NN:ca1.32, Manuskriptsamlingen NB.

¹⁷¹ Årsfestberättelse 1910, Årsfestberättelser 1910-1914 NN:Hd1.2.8, Manuskriptsamlingen, NB.

blott att giva, varigenom gemenskapen kommer att bliva av varaktig gagn, så att man önskar att den måtte vidmakthållas och yttermera stärkas”.¹⁷² Heikel konstaterade att ett universitet inte får nöja sig med att vara nationellt utan att de även bör vara internationellt eftersom man genom beröring med ”utlandets yppersta, vinna sympatier och erkännande”.¹⁷³

Ett besök till Finland var inte en självklarhet för uppsaliensarna. Den 12 april informerade Nylands nations kurator Verner Hougberg att han mottagit ett brev av Uppsala studentkårs ordförande Vilhelm Lundvik som förundrade sig över ”huruvida icke de rådande politiska förhållandena i Finland ställde hinder i vägen för de planerade besökets realiserande instundande sommar”.¹⁷⁴ Enligt Lundvik hade det uppstått en tvekan under den sista tiden inom vissa studentkretsar i Uppsala.

Förryskningsåtgärderna som hade pausats till följd av generalstrejken återupptogs 1908. Redan 1899 hade Harald Hjärne, professor i historia vid Uppsala universitet, gett ut en rad offentliga inlägg med en pessimistisk syn på Finlands chanser till att fortsättningsvis fungera som ett autonomt storfurstendöme.¹⁷⁵ Hjärne var vid denna tidpunkt en ledande auktoritet bland Rysslandsforskarna, en högt ansedd kulturpersonlighet samtidigt som han bland studenterna vid Uppsala universitet var mycket uppskattad. Enligt Hjärne borde den svenska regeringen utöva samma politik som hade utövats sedan 1812, vilket hade garanterat fred och lugn i Norden.¹⁷⁶ Denna linje följdes även under bägge förryskningsperioder och den svenska regeringen avhöll sig från att uttrycka sig om den ryska politik som bedrevs i Finland. Att det bland Uppsalastudenterna florerade osäkerhet om besökets lämplighet kan enligt mig ha att göra med Hjärnes inflytande på opinionen bland studenterna.

Ett intressant faktum var att tvekan bland vissa Uppsalastudenter som förorsakades av Finlands politiska läge, delades inte av Stockholms studenter vilket framkommer i ett brev av Stockholms högskolas studentkårs ordförande Lage Staël von Holstein. I ett brev adresserat till ”ordförande för nyländska föreningen” i april 1910, framförde han sin

---

¹⁷² Årsfestberättelse 1910, Årsfestberättelser 1910-1914 NN:Hd1.2.8, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁷³ Årsfestberättelse 1910, Årsfestberättelser 1910-1914 NN:Hd1.2.8, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁷⁴ Ordinarie nationsmötesprotokoll 1910, 171, NN:ca1.32, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁷⁵ Wahlbäck 2009, 124-125.

¹⁷⁶ Wahlbäck 2009, 129.

önskan om att låta Stockholms högskolas studentkår representeras vid den nyländska sommarfesten samtidigt som nylänningarna inbjöds till att representeras vid Stockholm högskolas studentkårs vårfest i slutet av maj.¹⁷⁷ Till besöket anlände senare sex representanter från Stockholm högskolas studentkår.

---

¹⁷⁷ Ordinarie nationsmötesprotokoll 1910, NN:ca1.32, Manuskriptsamlingen, NB.

4. De stora studentbesöken 1909 och 1910

Den 17 maj 1909 avreste 76 studenter, av dem 59 nylänningar, från Helsingfors med destination Uppsala.¹⁷⁸ Förutom nylänningar deltog även medlemmar av Åbo och Vasa nation samt svenskspråkiga medlemmar av Wiborgs nation i resan. Efter övernattning i Åbo anlände resenärerna till Stockholm den 18 maj och fortsatte därifrån med tåg till Uppsala. Officiellt varade besöket i tre dagar, från den 18 till den 20 maj, varefter en handfull finländska studenter fortsatte vistas i Stockholm i några dagar. De svenska studentbesöket året därpå, med 53 gästande studenter från Uppsala och sex från Stockholm, ägde officiellt rum mellan 3 och 7 juni.¹⁷⁹ Även under det besöket förlängde en del studenter sin vistelse i Finland med några dagar.

4.1 Program

Det finländska besöket till Uppsala varade officiellt i tre dygn medan studenterna i Finland agerade värdar i fem dygn. Programmen var studentikost präglade med ett flertal kvällsfester samt andra program med anknytning till det akademiska och eller respektive studentnationer. Det går att urskilja ett nationalistiskt tema för dagsprogramspunkterna i Finland; flera av programpunkterna under det svenska besöket anknöt till personer som under 1800-talet betytt mycket i uppbyggandet av den finländska nationalkänslan. Såväl i Uppsala som i Helsingfors varierade värdskapet mellan nationerna. I Uppsala stod studentkåren samt Södermanland-Nerikes nation värd för de flesta festligheter och det samma gällde Nylands nation i Helsingfors.

Det kan konstateras att alla de programpunkter som de finländska studenterna under sitt besök i Uppsala tog del av inte specifikt var ordnat med tanke på det finländska studentbesöket. De traditionsenliga programpunkterna under Uppsalastudenternas vårbalshelg alternerades dock för att uppmärksamma de finländska gästerna och bland annat välkomstsupén på Norrlands nation ordnades enkom för de utländska gästernas skull. Då de svenska studenterna besökte Finland var programpunkterna däremot ett resultat av ett långvarigt planerande de svenskspråkiga studentkorporationerna emellan och programmet för studentbesöket skräddarsyddes enkom för detta besök.

---

¹⁷⁸ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, 5, NN:Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁷⁹ *Helsingfors tidning* 4.6.1910.

De båda besökens kvällsfestligheter inleddes med välkomstsupé på Norrlands respektive Nylands nationer. Norrlands nation var en av de största nationerna i Uppsala vid tiden för besöket 1909 och alltså den största sedan 1910-talet. Under supén på Norrlands nation närvarade ca 200 gäster, inklusive finländarna. Bland gästerna kunde tre professorer från Uppsala universitet återfinnas. Festen skildras som mycket gemytlig och pratglad, under vilken en ansenlig mängd tal hölls.¹⁸⁰ Efter välkomstsupén fortsatte studenterna kvällen på Östgöta nation där Uppsala universitets studentkår ordnade en kårafton. Meningen med kåraftonen var att man lättare skulle lära känna ett större antal människor än vad som vore möjligt sittande till bords, samt att deltagarna skulle få ta del av anföranden.¹⁸¹ Till kåraftonen såldes enligt Uppsala studentkårs räkenskaper 290 biljetter.¹⁸²

Ett exakt antal deltagare följande år på välkomstsupén på Nylands nation finns inte dokumenterat men enligt Torsten Helsingius, Nylands nations historiograf 1910, räckte borden i salen inte till utan fler bord måste dukas upp i hallen.¹⁸³ Det här tyder på en större mängd gäster. Helsingius konstaterade vidare att studentbesöket överlag aktiverade en stor del nationsmedlemmar under ett år då aktiviteten i övriga fall inte var på topp.¹⁸⁴ Precis som i Uppsala föregående år hölls det även en del tal under välkomstsupén i Helsingfors, även om i mindre utsträckning. Middagstillställningen i Helsingfors tycks o sin tur ha koncentrerat sig till musik och dans.

Festkvällarnas antal i Uppsala var två. Efter välkomstsupén och kåraftonen följde en vårfest i Botaniska trädgården följande kväll samt ännu därpå följande vårbalssupé på Södermanland-Nerikes nation. Att Botaniska trädgården fungerade som arena för vårfesten var föga överraskande i och med att det fanns en långt tillbakagående tradition av akademiska fester i densamma. Vårfesten hade en formellare akademisk prägel med en mängd gäster från det högre akademiska skiktet, i jämförelse med den därpå följande vårbalssupén. Under vårfesten hölls tal bland annat ägnat till universitetet, av universitetsledningen, till 100-års minnet av den svenska regeringsformen och Hans Hjärta, samt för kung och fosterland. De finländska gästerna uppmärksammades genom ett tal av professorn i nordiska språk vid Uppsala universitet Adolf Noreen.

---

¹⁸⁰ Talen kommer att presenteras och analyseras senare i denna studie.

¹⁸¹ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁸² Festerna vid svenska Helsingforsstudenters besök 1909, U1765n., Handskriftsavdelningen, UUB.

¹⁸³ Historik 1910, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁸⁴ Historik 1910, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

Från Botaniska trädgården drog de finländska studenterna sig vidare för att besöka diverse studentnationer omkring i Uppsala. Enligt Landtman gick man från nationshus till nationshus tills de allra flesta till slut samlades hos Södermanland-Nerikes nation som bjudit in de finländska gästerna föregående kväll.¹⁸⁵ Vårbalssupén var enligt källorna en typisk studentikos tillställning under vilken man avnjöt en festsupé, dansade ”och knappast kan man tänka sig en mera kordial förbrödring och försystring än den som här skedde under musikens toner”.¹⁸⁶

Den uppsaliensiska programpunkt som tycks ha imponerat mest på de nyländska gästerna genom dess storslagenhet var konserten i Uppsala universitets aula som ägde rum under dagen innan kvällsfesten i Botaniska trädgården. En kör på ca 300 personer stämde in i sång och de finländska studenterna uppmärksammades under slutet av konserten med ”Björneborgarnas marsch” samt ”Suomis sång”, som åhördes stående av gästerna. Förövrigt konstaterade bland annat Landtman och Brenner att sångerna som framfördes av kören till en stor del var bekanta sedan tidigare eftersom de även sjöngs i Finland.¹⁸⁷ ”Suomis sång”, ”Vårt land” och ”Björneborgarnas marsch” var alla tre vanliga inslag under det finländska studentbesöket i Uppsala och framfördes under såväl kåraftonen som under vårfesten i Botaniska trädgården. ”Finska rytteriets marsch” åhördes likaså. Hufvudstadsbladets skribent konstaterade även att finska melodier spelades på cd värdshus de gästade; ”märkvärdigt nog tyckes man mångenstädes anse ”Suomis sång” som vår nationalsång”.¹⁸⁸

Sångvalen för uppmärksammandet av de finländska gästerna kan ha en naturlig förklaring. Lyriken till ”Suomis sång” skrevs av Emil von Qvanten, en finländare som under 1800-talet påverkade Finlandsbilden i Sverige. Von Qvanten hade som student 1855 gett ut *Fennomani och skandinavism* och brann för det som idag kan kallas nordism.¹⁸⁹ Johan Ludvig Runeberg, författaren till ”Vårt land” och ”Björneborgarnas marsch”, samt Zacharias Topelius, upphovsman till lyriken till ”Finska rytteriets marsch”, var välkända kulturpersonligheter i Sverige. Runeberg var en av få finländska författare

---

¹⁸⁵ *Hufvudstadsbladet* 22.5.1909.

¹⁸⁶ *Hufvudstadsbladet* 22.5.1909. Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁸⁷ *Hufvudstadsbladet* 22.5.1909. Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁸⁸ *Hufvudstadsbladet* 23.5.1909.

¹⁸⁹ Tarkiainen 1999, 77-78.

som nådde en stor publik i Sverige efter 1809. Enligt Kari Tarkiainen kan Runebergs inflytande i Sverige, som höll i sig i närmare hundra år, ”inte värderas högt nog”.¹⁹⁰ Enligt Tarkiainen personifierade Fänrik Ståls sägner, vars första del utkom 1848, med dikter om en hjältetid, en svunnen storhet och folkets enkla söner och döttrar, den svenska andan och uppfyllde alla krav på en historisk nostalgi för en svensk allmänhet. Dikterna användes ofta som historisk sanning och Runeberg påverkade och formade den svenska Finlandsbilden i allra högsta grad.¹⁹¹ Då Runeberg besökte Sverige 1851 ledde färden till Uppsala efter ett besök i Stockholm, där hon mottagits av kung Oscar I. Vid ankomsten till Uppsala möttes Runeberg av studenterna som mottog honom med fanor, hurrarop och sång.¹⁹² Firandet av skalden var på alla vis storartat.

Kvällsfesternas antal i Helsingfors var i sin tur något flera – nämligen fem. Eftersom nylänningarna var initiativtagarna till det svenska besöket spenderades en kväll ute på Haxalö i Borgå skärgård i Nylands nations sommarfests tecken. Sommarfesten var en återkommande programpunkt i Nylands nations verksamhet och det var till denna fest inspektör Wallensköld våren 1909 ursprungligen bjöd in de svenska studenterna. Kvällen efter välkomstsupén spenderade studenterna på restaurang Klippan i Helsingfors och följande dag begav man sig ut mot den nyländska skärgården med båten ”Helsingfors”. Efter en eftermiddagsutflykt till Pellinge anlände studenterna till Skallerholmen, en liten holme intill Haxalö, där den officiella festen ägde rum. Antalet deltagare i sommarfesten var anmärkningsvärt – ca 200 gäster. Som jämförelse kan det nämnas att Nylands nation under vårterminen 1910 hade 394 inskrivna medlemmar.¹⁹³ Precis som vårbalssupén i Uppsala präglades även den nyländska sommarfesten av en studentikos stämning. Under festens officiella del hölls tal från både finländskt och svenskt håll och efter det fortsatte kvällen med dans.¹⁹⁴

Efter sommarfesten begav sig festdeltagarna iväg mot Borgå där övernattningen ägde rum. Natten har senare kallats ”den svenska natten i Borgå”, emedan de svenska och finländska studenterna sysselsatte sig med diverse upptåg i det nattliga Borgå. Inte ens

---

¹⁹⁰ Tarkiainen 1999, 78.

¹⁹¹ Tarkiainen 1999, 78.

¹⁹² Halonen 2004, 14.

¹⁹³ Historik 1910, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

¹⁹⁴ *Hufvudstadsbladet* 7.6.1910. Redogörelse över sommarträffen 1910, NN: Hd1.3, Manuskriptsamlingen, NB.

poliskonstapelns uppmaningar kunde stoppa studenterna från att ta till serenadsång längs med Borgås gator.¹⁹⁵ Uppsaliensaren Uggle konstaterade även att man i Borgå sedermera ”allmänt talade om den svenska natten”.¹⁹⁶ Antalet studenter som var med under Borgåvistelsen uppgick till närmare 160 vilket säkerligen väckte stor uppmärksamhet. Borgåbesöket avslutades följande kväll med middag på societetshuset i Borgå. Då studenterna avreste från Borgå var en stor mängd Borgåbor på plats vid kajen där de med blommor, hurrarop och sång hyllade de avresande.¹⁹⁷

Borgåbesöket var även i viss mån av nationalistisk karaktär. Orsakerna till att nylänningarna begav sig Borgå med sina gäster från väst kan man finna i stadens koppling till Eugen Schauman och Johan Ludvig Runeberg. Mordet på generalguvernör Bobrikov några år tidigare hade omvandlat Schauman till en nationalhjälte som personifierade motståndet mot det ryska förtrycket. Schauman var medlem av Nylands nation och efter dådet blev studentnationerna i allmänhet och Nylands nation i synnerhet centrum för en så kallad Schaumankult. Nylands nations kurator Ernst Estlander landsförvisades till Novgorod efter dådet bland annat på grund av Schaumans koppling till studentnationen.¹⁹⁸ Under de följande åren tog medlemmarna av Nylands nation som sin uppgift att hylla Schauman och minnet av honom. Enligt Klinge berörde Schaumans handling djupast och mest personligt just studenterna.¹⁹⁹ I Borgå besöktes Schaumans grav och studenterna nedlade en krans på graven.

Även Runebergs grav besöktes ackompanjerat av tal och kransnedläggning. Som student och docent hade Runeberg med sina dikter och politiska ställningstaganden förklädda i poesi, blivit populär bland studenterna i Finland redan på 1830-talet.²⁰⁰ I och med att Runeberg spenderade senare delen av sitt liv i Borgå betraktade nylänningarna honom som en av de kulturpersonligheter nationen hade direkta kopplingar till. Runeberg fick under sina sista levnadsår ta emot besök av upp till 30 nylänningar som uppvaktade skalden med sång.²⁰¹ Som nationalromantiker bidrog Runeberg i allra högsta grad till nationalkänslan som formades i landet under 1800-talet. Under såväl besöket till Uppsala

---

¹⁹⁵ *Borgåbladet* 9.6.1910.

¹⁹⁶ *Studentbladet* 1941.

¹⁹⁷ *Nya Pressen* 7.6.1910.

¹⁹⁸ Bränn 2004c, 114.

¹⁹⁹ Klinge 1978, 267.

²⁰⁰ Wrede 2010, 71.

²⁰¹ Halonen 2004, 15.

1909 som besöket från Uppsala 1910 gestaltades Runeberg som en förenande länk mellan de svenskspråkiga på olika sidor av Bottenhavet. Under turen till Borgå besökte studenterna förutom graven även Runebergs hem.

Dagarna i Finland spenderades förutom i Borgå även i Helsingfors genom bland annat en stadsrundtur.²⁰² Året innan tog uppsaliensarna med sig de finländska gästerna på rundtur i Uppsala där de mest kännspaka landmärkena, bland annat Uppsala högar, besöktes. Till skillnad från Uppsala universitet året innan besökte studenterna Kejserliga Alexanders universitet där universitets rektor I.A. Heikel i ett andragande redogjorde för ”universitetets framfarna öden” med en därpå följande rundtur ledd av Heikel i universitetets utrymmen.²⁰³ En finländsk nationalromantiker som även bereddes plats under besöket var Albert Edelfelt vars konstutställning besöktes under svenskarnas sista officiella dag i Finland. Edelfelt var aktiv på Nylands nation under och efter sin studietid och en del av den svekomanska falangen på densamma, dock inte av den radikalare ändan.²⁰⁴ Edelfelt avbildade under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet flera av Nylands nations nyckelpersoner och är även konstnären bakom glasmålningen ”Vikingaskepp i storm” som går att finna i Nylands nations hus. Att nylänningarna tog sina svenska gäster till Edelfelts utställning passade bra in i den fosterländska jargong som präglade programpunkterna och talen.

Programpunkterna under besöken var till största del exkluderade för allmänheten och öppna endast för studenter och akademiker. Några undantag fanns dock; vårfesten i Botaniska trädgården i Uppsala samt den sista kvällens bal i societetshuset i Helsingfors. Till dessa såldes biljetter till ett förmånligt pris även åt utomstående personer. I Uppsala deltog dock inte så många utomstående i vårfesten till en följd av det usla vädret som inte lämpade sig särskilt väl för en utomhusfest. I Helsingfors deltog enligt Helsingius ”helsingforsiskor” som dittills på grund av ”felande akademisk värdighet” inte kunnat delta.²⁰⁵ Enligt Hufvudstadsbladet hade ett ”flertal stadsbor af den yngre generationen” även begagnat sig av denna rättighet.²⁰⁶

---

²⁰² *Hufvudstadsbladet* 5.6.1910.

²⁰³ *Hufvudstadsbladet* 5.6.1910.

²⁰⁴ Bränn 2004b, 66, 72-73.

²⁰⁵ Historik 1910, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

²⁰⁶ *Hufvudstadsbladet* 8.6.1910.

Studenterna verkar under resorna ha väckt intresse hos allmänheten såväl i Finland som i Sverige. Allmänheten var ofta på plats då studenterna avreste eller anlände, ofta ackompanjerade av hurrarop och lyckönskningar. Hurraropen kan ses som en kvarleva av de stora skandinaviska studentmötena under 1800-talet, där hurrarop under studenternas processionståg inte var ovanliga utan ett sätt att inkorporera allmänheten i processionstågen.²⁰⁷ Enligt Hufvudstadsbladet lade fartyget "Oihonna" ut under "lifliga välönskingsrop från den talrika allmänheten på kajen" då studenterna avreste från Åbo mot Stockholm.²⁰⁸ Enligt Dagens Nyheter väckte de "ståtliga" och "kraftiga", "bredskuldrade" och "manliga" samt "eleganta" studenterna från Finland uppseende var de än visade sig under besöket i Stockholm.²⁰⁹ Då de finländska resenärerna anlände till Uppsala mottogs de av studentnationerna och studentkåren jämte fanor "äfvensom en mycket talrik människoskara som icke låtit afskräcka sig af det silande regnet".²¹⁰ Finländska studenter hade inte besökt Uppsala i en lika mångtalig trupp sedan 1875 vilket betyder att besöket säkerligen väckte en del intresse hos uppsaliensarna. Då nylänningarna skulle avresa skedde det även under "allmänhetens och våra nyfunna vänners rungande hurrarop".²¹¹

Enligt den finländska pressen var allmänheten även manstarkt närvarande under svenskarnas besök i Finland. Då svenskarna anlände till Helsingfors möttes de av de svenskspråkiga nationerna jämte fanor samt "en talrik, sympatiskt stämd allmänhet".²¹² Uggle erinrade sig i en intervju med Studentbladet 1941 om att de svenska gästerna då de anlände till Helsingfors möttes av en tusenhövdad människoskara.²¹³

Då studenterna några dagar senare avreste mot Haxalö för att fira Nylands nations sommarträff hälsades ångaren på sin färd enligt *Hufvudstadsbladet* "från alla bryggor som passerades med hurrarop och viftningar, hvilka naturligtvis ej blefvo obesvarade från studenternas sida".²¹⁴ Då ångaren anlände till Haxalö togs studenterna emot av en stor mängd festklädda skärgårdsbor som lockats dit av studentbesöket.²¹⁵ Studenterna i sina

---

²⁰⁷ Ullstad 2012, 6.

²⁰⁸ *Hufvudstadsbladet* 22.5.1909.

²⁰⁹ *Nya Pressen* 21.5.1909.

²¹⁰ *Hufvudstadsbladet* 23.5.1909.

²¹¹ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

²¹² Historik 1910, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

²¹³ Hansson 1993, 430.

²¹⁴ *Hufvudstadsbladet* 7.6.1910.

²¹⁵ *Hufvudstadsbladet* 6.6.1910.

vita studentmössor väckte i allmänhet ofta allmänhetens intresse under utfärder och det faktum att en så anseelig mängd svenska studenter även var med på färden bidrog säkerligen till att intresset för att få en glimt av studenterna var stort. Svensken Bo Lind som var med under besöket skrev i sitt brev till Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning publicerat i bland annat Hufvudstadsbladet att "...af befolkningen ha vi mötts af en hjärtlighet och symptami som stundom tagit sig nästan rörande uttryck. Folk har kommit fram på gatan, tryckt ens händer och uttalat sin glädje öfver att man velat komma hit..."²¹⁶

4.2 "Det väsentliga i denna fest, såsom alltid då svenskar festa, var talen"

Detta kapitel är uppspjälkat i fyra olika delar på basis av de främst förekommande temana i talen under besöken: "Alla är vi svenskar – språk, kultur och historia", "Tankar kring en gemensam svensk ras", "J.L. Runeberg – "vår gemensamma skald", "Besökens syfte: vänskapsband och gemenskapskänsla". På grund av talens stora numerär under besöken lyfts endast några exempel fram för att illustrera mina iakttagelser.

Det genomgående temat för talen under studentbesöken såväl 1909 som 1910 var den gemensamma svenskheten. Det refererades till de svensktalande i Finland och Sveriges svenskar som ett gemensamt folk. "Så mycket större skäl för oss svenskatalande i Finland att umgås fraternelt med det folk, hvars språk vi tala, hvars kultur är vår och med vilket vi äro fästa genom oförgätliga historiska minnen", sade inspektör Wallensköld under sommarfesten 1910.²¹⁷ Med de orden tog han fasta på tre grundkomponenter för den nationalistiska föreställningen om ett folkslag; gemensamt språk, gemensam kultur och gemensam historia.²¹⁸ Alla tre eller någon av komponenterna berördes i de flesta av talen. Vid tiden för studentbesöken hade det också förflutit 100 år sedan Finland blev en del av det ryska riket. Språk- och nationalitetsfrågorna var aktuella i Finland vilket även kan skönjas i valen av budskap i framförallt finländarnas tal 1910.

Under såväl besöket till Uppsala 1909 som besöket från uppsaliensarna 1910 framfördes en anseelig mängd tal och anföranden. Det här fenomenet var kutym under de stora

---

²¹⁶ Hufvudstadsbladet 18.6.1910.

²¹⁷ Nya Pressen 6.6.1910.

²¹⁸ Anderson 1983, Gellner 1997, Gustafsson 2007.

skandinaviska studentmötena under 1800-talet. Vidar Brenner konstaterade i sin skildring av supén på Norrlands nation att ”svenskarna emellertid skulle ha förnekat sig om de icke äfven vid detta kamratliga tillfälle skulle gripit till talens grofva artilleri”, och noterade senare i samband med vårfesten i Botaniska trädgården att ”det väsentliga i denna fest, såsom alltid då svenskar festa, var talen”.²¹⁹ En stor del av de officiella talen finns dokumenterade i såväl rese- och besöksskildringar som i den finländska tidningspressen. Förutom de officiella talen hölls även en mängd inofficiella tal i samband med det fria ordet under kvällsfesterna. De finns dessvärre inte dokumenterade och ingår därmed inte i denna studie.

Alla är vi svenskar – språk, kultur och historia

Under talturerna lyftes det svenska språket, vid sidan om kulturen, fram som det starkaste enande elementet mellan Finlands och Sveriges svenskar. Ett gemensamt språk är även enligt Anderson en förutsättning för föreställningen om ett gemensamt folk. Det gemensamma språket medför en obehindrad kommunikation mellan personer i gruppen. Uppsala studentkårs ordförande Rudberg lyfte fram språkets betydelse på följande vis under välkomstsupén 1909: ”mellan oss och eder behöfs ingen tolk, och ni behöfva ej känna eder som främlingar i detta land, dit ni kommit af gammal tillgifvenhet för Sverige”.²²⁰ Inspektör Wallensköld var inne på samma linje: ”om också senare kulturerna gått något skilda vägar, består dock som ett mäktigt enande band vårt svenska språk, för hvilket vi alla må höja ett lefve”, och han underströk det svenska modersmålet som det viktigaste bandet mellan svenskarna i Finland och Sverige.²²¹

Tanken om att det i Finland existerade två nationaliteter vid sidan om varandra, den svenska och den finska med varsin kultur, går att urskilja i talturerna. Även språkstridigheterna lyftes fram. Wallensköld yttrade år 1909 att Finland har Sverige att tacka för sin kultur, om än kulturerna gått ”något skilda vägar”.²²² Wallensköld ansåg i sitt tal under sommarfesten 1910 att ett kontaktskapande i detta mått inte hade kunnat ske tidigare i Finlands på grund av landets politiska ställning som en del av Ryssland samt på

---

²¹⁹ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

²²⁰ *Nya Pressen* 21.5.1909.

²²¹ *Nya Pressen* 21.5.1909.

²²² *Nya Pressen* 21.5.1910.

grund av språkpolitiska förhållanden. Wallensköld menade att finsksinnade betraktade svenskan med fientliga ögon vilket hade haft ett skadligt inflytande på försök och tankar om förbindelser till Sverige. Han underströk att de svenskspråkiga i Finland ”kämpa en svår kamp mot de nationalistiska förfinskningssträvandena”.²²³

I Noreens uttalanden från 1909 syns också syftningar till språkklimatet och svenskans ställning i Finland:

*Och då vi nu gästas af ett större antal svensktalande finländare, vilja vi hoppas, att det må gå med eder som med jätten i sagan, den där vid beröring med den moderliga jorden vann nya och förökade krafter.*²²⁴

*Måtte vårt broderland kraftigt stärkas genom detta edert besök, som förvisso ej får bli det sista, och må, för att än en gång låna ord rån den store skalden och fosterlandsvännen, ”aldrig sanning bli den dystra sägen, hur, sökande mot lifvets storm en hamn, en broder kom, men från den andres famn, i natt och dimmor stöttes ut på vägen.*²²⁵

Eirik Hornborg var inne på samma spår under den avslutande festmiddagen på societetshuset i Helsingfors 1909. Hornborg drog paralleller till Promothéus, som enligt den grekiska mytologin gav människan elden, och menade att kedjorna nu hade fjätrats och elden tänts för svenskhetskampen i Finland. Hornborg konstaterade att svenskarna från Finland och Sverige är av samma stam och sade:

*Den planta, som sattes här i en grå forntid, har icke vuxit upp till den stora eken i Kalevala, som undanskymde sol och måne, fångade skyarna i sina grenar och bredde mörker öfver landet. Tvärtom: i dess hägn hafva unga plantor skjutit upp, ofta kämpande mot dess skugga, men dock spirande ur dess frön, och dessa unga lyfta nu så käckt sina kronor, att den gamla kämpar för luft.*²²⁶

---

²²³ Nya Pressen 6.6.1910.

²²⁴ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

²²⁵ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

²²⁶ Hufvudstadsbladet 8.6.1910.

Finlands och Sveriges gemensamma historia beskrevs även den, oftast i mycket vemodiga ordalag, som en enande länk mellan de svenskspråkiga folken på ömse sidor om Bottenhavet. Sveriges förlust av Finland till Sverige beskrevs som en tragedi som fortfarande var föremål för sorg. Som exempel kan nämnas Norrlands nations kurator Gunnar Mångbergs ord under välkomstmiddagen 1909:

*Vi hälsa eder så som representanter för en nation, som i flere sekler stritt med oss och glatts med oss, men och lidit och sörjt med oss, och de vekaste strängar i våra hjärtan komma därvid i dallring.*²²⁷

Även professor Adolf Noreen var inne på samma historiska tematik under kvällsfesten i Botaniska trädgården och Noreen uttalade sig i melankoliska ordalag om Finlands skilsmässan från Sverige:

*Ja, det skulle vara en hälsning gifven af gamla Sverige åt gamla Finland, det kära broderlandet, som nu för jämt 100 år sedan slets från vår sida på ett sätt, som kommer hvarje redlig svensks hjärtefibrer att skälfva af rörelse vid minnet däraf.*²²⁸

Noreen citerade även ett för tillställningen modifierat utdrag Fänrik Ståhls sägner av Runeberg:

*Du är den broder, som i forna dar, då i gemensamt bo vi växte båda, af alla bröder för oss kärast var. Du är den ende, som vi äga kvar, du som på hundra år vi knappt fått skåda.*²²⁹

Det gemensamma förflutna lyftes även fram av Landtman under hans tal i Botaniska trädgården:

---

²²⁷ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

²²⁸ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

²²⁹ Originallet lyder: ”Det var den broder, som i forna dar, då i sin faders hem de växte båda, av syskonskaran honom kärast var. Det var den ende, som han ägde kvar och ej på nitton år fått åter skåda.”

*Vi äro att förliknas vid sonen, som gick ut från hemmet och blef borta på en annan strand, men som då han någon gång besöker fädernebygden lätt gripes af minnena från barndomen... Det kan inte vara likgiltigt för Sveriges folk huru det går med Finlands hundratusenden lika litet som vi någonsin skola upphöra att älska och värda vårt gamla moderland.*²³⁰

1910 framkommer referenser till den gemensamma historian i samband med referenser till språk och kultur. Under ankomstkvällen till Helsingfors 1910 skildrade även nylänningen Guy Topelius Finlands övergång från svensk till rysk ägo genom en enkom för tillfället författad dikt: ”Där krigets sista, alltför hårda dust, nu, sedan hundra år, i Fredrikshamn slet Finland blodbestänkt ur Sveriges famn och bröt dess egen kraft och sög dess must”.²³¹ Den gemensamma historian berördes inte i samma utsträckning 1910 som 1910.

Tankar kring en gemensam svensk ras

Ett av de mest uppmärksammade talen i den finska pressen, som berörde såväl språk och kultur som ras, var Rolf Nordenstrengs tal under den första kvällen i Uppsala 1909. Talet publicerades i sin helhet i *Hufvudstadsbladet* den 22 maj 1909. Nordenstreng hade varit aktiv på Nylands nation kring sekelskiftet och var sedermera bosatt i Uppsala sedan flera år tillbaka. Varken nylänningarna eller den finska pressen kopplade dock ihop honom med Nylands nation. I sin reseskildring tar Brenner närmast avstånd från talaren och kallar Nordenstrengs tal ”behjärtansvärt men för långt och patetiskt”.²³² Nordenstreng lyfte i huvudsak fram det svenska språket och kulturen som nyckeln till samhörighet:

*Ännu efter hundra års politisk skilsmässa känner den svenska nationaliteten på ömse sidor om Bottenhavet och Ålands hav sin samhörighet, äger den samfällt sina dyrbaraste skatter: sin kultur och sitt språk.*²³³

---

²³⁰ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

²³¹ *Hufvudstadsbladet* 4.6.1910.

²³² Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

²³³ *Wasabladet* 25.5.1909.

Det var dock inte Nordenstrengs synpunkter på det gemensamma modersmålet och kulturen som fick *Nya Pressen* att beskriva talet som ”märkligt”. Talaren lyfte sedermera även fram svenskarna som ”de rasrenaste germanerna” och menade att begreppet ”ära” härstammar från och förvaltas av dessa. Samtidigt talades det, enligt Nordenstreng, på fennomanskt håll i Finland om äran som ett främmande germanskt begrepp för det finska folket. Istället predikade fennomänerna om ödmjukhet som nationaldygd.²³⁴ Nordenstreng förkunnade även att svenskarna i Finland inte vill bli kallade ”finnar” utan ”finländare”, något som bland annat *Dagens Nyheter* uppmärksammade: ”man lärde känna dessa finländare (så önska svensk-finnarne kalla sig)...”.²³⁵ Följande kväll använde sig professor Noreen av termen ”finländare” i sitt tal då han hänvisade till studenterna från Finland. Antydning om att de finskspråkiga i Finland var ett ärelöst folk samt önskan om att inte bli kallade för finnar utan finländare väckte ont blod hos skribenter för såväl *Helsingin Sanomat* som *Uusi Suometar*.²³⁶

Precis som Nordenstreng var även Vasa nations kurator Artur Eklund inne på rasfrågan under sitt tal på restaurang Klippan följande år. Eklund hänvisade till de svensktalande i Finlands ställning som ”den germanska odlingens utposter och banerförare”, varpå han fortsatte tala om uppkomsten av en germansk känsla bland de svensktalande som inte funnits förut. Under talturen kommenterade Eklund att ”de ideal, som en Runeberg eller Topelius uppställde voro af annan art och visste intet om språk- och rasmotsättningar”, samt att den svenska folkstammen i Finland fått ”undandraga sig de trefvande polyparmar, som hota insnärja och kväfva den svenska odlingen...”.²³⁷ Denna utveckling hade enligt Eklund sedermera lett till ett behov av att knyta starkare förbindelser med Sverige. Eklund fann orsaken till att studentbesöken till och från Uppsala skedde 1909 och 1910 i det faktum att svensketskänslan i Finland under de senaste åren blivit starkare, samtidigt som nationalkänslan i Sverige breddat ut sig och väckt ett större intresse för den svenskhet som levde utanför Sveriges gränser.²³⁸

---

²³⁴ *Hufvudstadsbladet* 22.5.1909.

²³⁵ *Hufvudstadsbladet* 23.5.1909.

²³⁶ *Hufvudstadsbladet* 22.5.1909. Mer om reaktionerna på talet i kap 5.

²³⁷ *Nya Pressen* 6.6.1910.

²³⁸ *Nya Pressen* 6.6.1910.

J.L Runeberg – ”den gemensamma skalden”

Förutom det gemensamma språket, ländernas förflutna, kultur och ras berörde talen även, som Noreen uttryckte det, ”den gemensamma skalden” Runeberg. Genom att bland annat citera delar av Björneborgarnas marsch ur Fänriks Ståls sägner hänvisade Noreen till de finländska studenterna på besök som ättlingar av de som var med om svensk-ryska kriget 1809:

Vi se här idag ynglingar ur en generation, som icke visat sig alldeles ovärdig sina fäder af 1809; vi se ”söner af ett folk som blödt” icke blott ”på Narvas led” och andra slagfält utan i den lika ädla, fast mindre ärekrönta kampen för lag och rätt och allmänmänsklig frihet, visande oss och all världen, att ”än har Finlands kraft ej dött.”²³⁹

Med ”kampen för lag och rätt” syftade Noreen med största sannolikhet på den pågående kampen mot förryskningen i Finland.

Att Runebergs verk sågs som ett gemensamt kulturarv berodde på att han uppfattades som ett slag nationalskald både i Finland och Sverige. ”Fänrik Ståls och Kung Fjalars skald talar lika mycket till Sverige som till Finland, och under de sista åren ha vi svenskar med tjusning lyssnat till de stolta hymner till svenskt språk, som vi hört från Finland.”, yttrade Uppsala studentkårs ordförande Rudberg under sitt välkomsttal 1909.²⁴⁰ Stockholms Studentkårs ordförande Lage Stäel von Holstein uppmärksammade Runebergs under besöket till hans grav 1910 med bland annat följande ord:

Ingen dikt har mer än Din det egna landets must och doft; som Du själf var den förkroppsligade fosterlandskärleken, så blef äfven dikten det... Du är och förblir den tidiga barnakänsans väckare till fosterländsk lidelse, förklararen af ynglingalängtan till nationell insats af hög och förpliktande natur och, som vi nu i ungdomen känna det, Du skall förbli för oss en styrkande värme i orostider.²⁴¹

---

²³⁹ Finländska studenters Uppsala-färd våren 1909, NN: Ma1.1, Manuskriptsamlingen, NB.

²⁴⁰ *Nya Pressen* 21.5.1909.

²⁴¹ *Nya Pressen* 7.6.1910.

Runebergs dikter framställdes i Stäel von Holsteins tal som pånyttfödda, Fänrik Ståls sägner har ”fått nya konturer” och ett ”djupare värde”.²⁴²

Besökens syfte: vänskapsband och gemenskapskänsla

Ett annat återkommande tema i de officiella talen var den förbrödring som nu hoppades skulle ske eller redan hade skett de svensktalande studenter å omse sidor om Bottenviken. Temat var föga överraskande i och med att en av huvudorsakerna till resorna var just att knyta nya vänskapsband. Norrlands nations kurator Gunnar Mångberg konstaterade redan under välkomstsupén 1909 att ”fastän vi ej längre lefva i de politiserade studentmötenas tid skola dock finlänningarna finna den vänlighet, hjärtlighet och kamratlighet som för länge sedan förenade våra fäder”.²⁴³ Redan under den första kvällen i Uppsala inbjöd kurator Hougberg uppsaliensarna till ett svarsbesök följande sommar och bäge besökens talare skydde inte att uttala förhoppningar om att dessa besök skulle bli kontinuerliga. Wallensköld yttrade följande år:

*Måtte i framtiden mellan Sveriges nationaliteter afdelningar och studentgrupperingar ett fortsatt umgänge fortbestå. Det ideella förhållande jag skulle vilja tänka mig vore att årligen i en eller annan form besök och kontrabesök skulle göras.*²⁴⁴

Betydelsen av besöken berördes i en stor del av talen, allra tydligast framkom detta 1910. Talen under 1909 fokuserade mera på den gemensamma historian, de förlorade bröderna som nu hade hittat tillbaka till moderlandet, medan talen 1910 i ett flertal fall fokuserade på betydelsen av dessa besök för de svensktalande studenterna i Finland. Inspektör Wallensköld ansåg på basis av sitt tal att studentbesöken inte var av lika stor betydelse för de svenska gästerna som för de svensktalande i Finland:

Annat är fallet med Eder, svenska gäster! Ni kommer från ett land, som är sig själf nog, fritt och lyckligt enligt vårt tycke. Ni känner intet behöfv att söka

---

²⁴² Nya Pressen 7.6.1910.

²⁴³ Nya Pressen 21.5.1909.

²⁴⁴ Hufvudstadsbladet 4.6.1910.

*upp Edra finländska svensktalande bröder. Och dock kan kanske ett intimare kamratligt närmande äfven skänka Er trefnad och nytta.*²⁴⁵

Vice ordförande för Stockholms Högskola Hugo Fahlerantz höll inte med Wallensköld om att besöket inte skulle vara av lika stor betydelse för de svenska gästerna utan menade att ”vi behöver svensk kultur i Finland som en utpost och som en stöd för vår”. Vasa nations kurator Arthur Eklund höll under middagen på restaurang Klippan ett senare av *Uusi Suometar* uppmärksammat tal

*Och om så förhåller sig, kunna vi vänta och hoppas, att de närmanden, som under senaste tid ägt rum på olika håll, icke skola bli af öfvergående betydelse, icke inskränka sig till festernas glans, utan äfven ingripa i hvardagens allvar och det skapande arbetet.*²⁴⁶

---

²⁴⁵ *Hufvudstadsbladet* 4.6.1910.

²⁴⁶ *Nya Pressen* 6.6.1910.

5. Reaktionen på besöken

I detta kapitel behandlas den finländska pressens rapportering och reaktioner på de stora studentbesöken 1909 och 1910. Den svenskspråkiga pressen i Finland bevakade studentbesöken mer omfattande än den finskspråkiga. Rapporteringen och reaktionerna i pressen varierade även, medan den svenskspråkiga pressen skrev om besöken i positiva ordalag omfattade bevakningen i den finskspråkiga pressen också negativa kommentarer. De negativa åsikterna berörde inte alltid besöken i sig. Besöken väckte däremot reaktioner som ledde till att tidningar publicerade artiklar angående nationalitetsfrågan.

5.1 Bevakning i smått och stort

Såväl besöket 1909 som 1910 bevakades av svenskspråkiga och finskspråkiga dagstidningar i Finland. På basis av de sökord som använts för denna studie kan det konstateras att det under och efter besöket till Uppsala 1909 skrevs om ämnet i någon utsträckning i 28 tidningar i Finland. Av dessa 28 var 9 finskspråkiga och 19 svenskspråkiga.²⁴⁷ Följande år uppmärksammade 24 finländska tidningar det pågående besöket mer eller mindre, av dem 6 finskspråkiga och 18 svenskspråkiga.²⁴⁸

Hufvudstadsbladet och *Nya Pressen* bevakade dagligen besöket till Finland under de officiella besöksdagarna 3-7.6.1910 samt publicerade en redogörelse över den sista kvällen 8.6.1910. Bägge tidningar redogjorde för samtliga dagars program och publicerade även flera av talen som hölls i sin helhet. Dagarna efter att studentbesöket i Finland lupit till ända publicerade såväl *Nya Pressen* som *Hufvudstadsbladet* citat från artiklar om studentbesöket i den svenska pressen.

---

²⁴⁷ Finskspråkiga dagstidningar: *Helsingin Sanomat*, *Karjala*, *Otava*, *Pohjan Poika*, *Tornion uutiset*, *Turun Lehti*, *Turun Sanomat*, *Uusi Suometar*, *Wiipuri*. Svenskspråkiga dagstidningar: *Björneborgs tidning*, *Borgåbladet*, *Hangöbladet*, *Hufvudstadsbladet*, *Jakobstadstidning*, *Kotka Nyheter*, *Måndag*, *Nya Pressen*, *Syd-Österbotten*, *Tammerfors Nyheter*, *Vasabladet*, *Veckobladet*, *Västra Finland*, *Wasa-Posten*, *Wiborgs nyheter*, *Åbo Underrättelser*, *Åland*, *Österbottningen*, *Östra Nyland*.

²⁴⁸ Finskspråkiga tidningar: *Helsingin Sanomat*, *Suomalainen Kansa*, *Tampereen sanomat*, *Turun Sanomat*, *Uusi Aura*, *Uusi Suometar*. Svenskspråkiga tidningar: *Björneborgs tidning*, *Borgåbladet*, *Gamlakarleby*, *Hangö*, *Hangöbladet*, *Helsingfors tidning*, *Hufvudstadsbladet*, *Jakobstad*, *Nya Pressen*, *Syd-Österbotten*, *Vasabladet*, *Veckobladet*, *Västra Finland*, *Wiborgs nyheter*, *Wiborgs tidning*, *Åbo Underrättelser*, *Åland*, *Österbottningen*.

Året innan skrevs det mer omfattande om de finländska studenternas besök efter besökets officiella dagar 18.5-20.5.1909 då informationen om besökets gång nått Finland. I *Hufvudstadsbladet* kunde man läsa om studenternas resa 17.5, 19.5, 20.5, 22.5 och 23.5 medan *Nya Pressen* skrev om besöket 17.5, 19.5, 21.5 och 24.5. De flesta inläggen var notiser och därtill förekom heltäckande reportage som omfattade program, tal och intervjuer med resedeltagarna. De sistnämnda reportagen publicerades i *Nya Pressen* den 21 maj och i *Hufvudstadsbladet* den 22 maj. I bägge tidningar publicerades även brev inskickade av besöksdeltagare.

Onsdagen den 18 maj 1909 omnämnde *Helsingin Sanomat* ”våra svenska students” besök till Uppsala med några meningar på sidan fem.²⁴⁹ Nästa uppmärksammande skedde den 29 maj under rubriken ”Brev från Stockholm”²⁵⁰ och därpå följande dag med ett kritiskt inslag under rubriken ”Brev från Helsingfors”.²⁵¹ Följande dag tog även signaturen ”Matti” ställning till studentbesöket i *Uusi Suometars* kolumn vid samma namn. Innan det hade studentbesöket inte nämnts med undantag av det kritiska inslaget under rubriken ”Det svenska ”äre”begreppet”²⁵² den 25 maj.²⁵³

Följande år under svenskarnas svarsbesök till Finland publicerade *Helsingin Sanomat* den 8 juni en artikel under rubriken ”Finnarna är inte – någonting”²⁵⁴, en finsk översättning av den ryska tidningens *Golos Moskwys* några år tidigare utkomna intervju med Axel Lille.²⁵⁵ Samma dag publicerade *Uusi Suometar* en ledare under rubriken ”våra svensksinnade och svenskarna”²⁵⁶ och framförde kritik mot bland annat det av Vasa nations kurator framförda talet på restaurang Klippan några kvällar tidigare.²⁵⁷ Dessa inlägg besvarades av *Nya Pressen* och *Hufvudstadsbladet* följande dag. Den 10 juni publicerades en artikel skriven av Eino Leino i samma tidning, i vilken Leino behandlade nationalitetsfrågan ur sitt eget perspektiv.²⁵⁸ Efter dessa inlägg berördes inte det svenska studentbesöket mer i varken *Uusi Suometar* eller *Helsingin Sanomat*.

---

²⁴⁹ *Helsingin Sanomat* 18.5.1909.

²⁵⁰ Egen översättning av följande originaltext: ”Kirje Tukholmasta”.

²⁵¹ *Helsingin Sanomat* 29.5.1909, 30.5.1909. Egen översättning av följande originaltext: ”Kirje Helsingistä”.

²⁵² Egen översättning av följande originaltext: ”Ruotsalainen ”kunnia”käsité”.

²⁵³ *Uusi Suometar* 25.5.1909.

²⁵⁴ Egen översättning av följande originaltext: ”Suomalaiset eivät ole – mitään”.

²⁵⁵ *Helsingin Sanomat* 8.6.1910.

²⁵⁶ Egen översättning av följande originaltext: ”-Ruotsinmielisimme ja ruotsalaiset”

²⁵⁷ *Uusi Suometar* 8.6.1910.

²⁵⁸ *Helsingin Sanomat* 10.6.1910.

Övriga tidningar som inkluderas i denna studie rapporterade om besöken i varierande utsträckning. Intresset för att rapportera om besöket kan grunda sig i det faktum att det inte var vanligt att en studentdelegation av samma storlek reste utomlands. I studentbesöket till Uppsala 1909 deltog förutom nylänningarna även 8 medlemmar av Vasa nation och besöket kan ses som startskottet för Vasa nations förbindelser med Norrlands nation i Uppsala. Sex medlemmar av Åbo nation och tre av Wiborgs nation deltog också. Detta medförde att lokaltidningar runtom i landet också fann intresse i att rapportera om resenärernas strapatser. Följande år stod Finlands svensktalande studenter tillsammans värd för gästerna från Sverige (den nyländska sommarträffen och besöket till Borgå exkluderat), vilket betydde att även en mängd studenter med annan härkomst än Nyland deltog i festligheterna.

På finskt håll var rapporteringen om studentbesöken inte lika omfattande. 1909 ägnade sig främst *Turun Lehti*, *Turun sanomat* och *Pohjan poika* åt korta notiser under de första dagarna av studentbesöket.²⁵⁹ De övriga inslagen i finskspråkig press ägnade sig mer likt *Helsingin Sanomat* och *Uusi Suometar* åt att kritisera Nordenstrengs tal och i samband med det eventuellt även den svenska nationaliteten. *Helsingin Sanomats* inflikade pik mot gammalfennomansk press i samband med artikeln om Nordenstrengs tal kritiserades också.²⁶⁰ Följande år bevakades det svenska svarsbesöket även i lägre grad av de finskspråkiga tidningarna i jämförelse med de svenskspråkiga. De största reaktionerna väcktes hos *Helsingin Sanomat* och *Uusi Suometar*.

5.2 Svenskspråkig bevakning av besöken

De reaktioner studentbesöken väckte bland den svenskspråkiga pressen i Finland var enligt resultaten för denna studie positiva. Det fanns även ett intresse för att bevaka vad den svenska pressen rapporterade om besöken.

Studenterna åkte iväg mot Uppsala måndagen den 17 maj 1909. Såväl *Hufvudstadsbladet* som *Nya Pressen* noterade samma dag att resenärerna åkt iväg genom att citera *Stockholms Dagblad*, som uppmärksammade det stundande besöket. I tidningen

---

²⁵⁹ *Turun Lehti* 18.5, 20.5.1909; *Turun Sanomat* 18-20.5.1909; *Pohjan Poika* 21.5.1909.

²⁶⁰ *Wiipurin* 3.6.1909.

konstaterades det bland annat att de flesta resedeltagare var medlemmar av Nylands nation, ”i hvilken som bekant svenskheten har sitt kanske starkaste stöd på andra sidan Bottenhafvet”.²⁶¹ Sedermera konstaterades det i *Stockholms Dagblad* att de politiska och politiserande skandinaviska studentmötenas tid är förbi men att:

*Sammanträffanden af det slag som nu planerats mellan grannlanden och våra studenter, där möjlighet beredes för den ungdom som i framtiden skall leda sitt lands öden på olika områden att komma i personlig, kamratlig beröring med hvarandra skola helt säkert ej visa sig vara utan betydelse.*²⁶²

Notisen publicerades även i *Björneborgs tidning* och i *Veckobladet* följande dag den 18 maj och i *Jakobstadstidning* den 22 maj.

Svenskspråkiga tidningar i Finland, så som *Hufvudstadsbladet* och *Nya Pressen* men också *Vasabladet*, *Hangöbladet* och *Österbottningen*, citerade även den svenska tidningen *Dagens Nyheter* som konstaterade att ”de finländska studenternas besök i Uppsala har, det måste man erkänna, präglats af en sällspord hjärtlighet och kamratlighet utan att frossa i några patriotiska orgier”.²⁶³ Vidare rapporterade *Dagens Nyheter* om att ”man erfor också nogsamt att de i sitt hemland voro måna om att bevara och pointera sin svenskhet”, samt att det var rent av rörande att höra ”hurusom många af dem fodrade sina mössor med blått och gult istället för de annars vanliga finska färgerna”.²⁶⁴ Med tanke på att de officiella talen under besöket till Uppsala präglades av uttalad svenskhet och att besökets syfte enligt Brenner var att sprida kunskap om de svenskatalandes förhållanden och förekomst i Finland kan man se *Dagens Nyheter*s kommentar om att ”bevara och pointera sin svenskhet” som ett bevis på att det lyckats åtminstone i någon mån.

Följande år publicerades inlägg som ursprungligen figurerat i *Stockholms Dagblad* och i *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning* i den svenskspråkiga pressen i Finland. *Hufvudstadsbladet* publicerade den 15 maj ett inlägg ur *Stockholms Dagblad* skrivet av

---

²⁶¹ *Hufvudstadsbladet* 17.5.1909. *Nya Pressen* 17.5.1909.

²⁶² *Nya Pressen* 19.5.1909.

²⁶³ *Hangöbladet* 22.5, *Hufvudstadsbladet* 23.5.1909, *Nya Pressen* 24.5.1909, *Vasabladet* 25.5.1909, *Österbottningen* 28.5.1909.

²⁶⁴ *Hangöbladet* 22.5, *Hufvudstadsbladet* 23.5.1909, *Nya Pressen* 24.5.1909, *Vasabladet* 25.5.1909, *Österbottningen* 28.5.1909.

”S.N” som under Finlandsbesökets gång rapporterat om händelserna. ”S.N” hade tillsammans med några andra studenter, bland dem Arvid Uggla, blivit inbjuden till överste Standertskjölds residens Karlberg nära Tavastehus, där de tillbringat någon dag. Enligt ”S.N” var de svenska studenterna inbjudna till familjer dels ute i skärgården, dels inne i landet efter att det officiella besöket avslutats.²⁶⁵ Vidare konstaterade ”SN” i sin besöksskildring, som även publicerades i ett flertal andra svenskspråkiga tidningar, att studentpolitikens dagar är över: ”Vi kommo ej öfver för att sätta diplomaterna i rörelse”.²⁶⁶ Däremot låg studentbesökets syfte i kärleken till det svenska språket och till allt ”svenskt som har lif, som rör sig och andas”.²⁶⁷ Skribenten betonade, som många andra under studentbesöken, vikten av gemensamma historiska minnen och gemensamt språk då det kom till att kunna knyta vänskapsband.²⁶⁸

Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning publicerade ett brev skrivet av Bo Lind, som var en av de svenska studenterna som deltog 1910. Brevet kom senare att även publiceras av svenskspråkiga tidningar i Finland.²⁶⁹ Lind uttryckte sig om resan i varma ordalag men redogjorde sedan också för ”den svensksinnade kampen” i Finland:

*...under alla festligheter och tillställningar, har man fått en inblick i landets förhållanden, hvilka tyvärr äro allt för litet kända där hemma. Medan alla svensksinnade tidningar med intresse följt besöket, ha de finska tegat, och ”Uusi Suometar” har i vredgad ton angripit festtalen för deras svenskvänliga innehåll. Och råkar man af misstag på en suometarian, då låtsar han inte förstå svenska och det skulle aldrig falla honom in att låta ett ord af det afskyvärda språket glida öfver sina läppar. Då största delen af universitetets lärjungar äro finstalande, så kan man ju lätt räkna ut, hur svår och ögonskenligen hopplös den svenska kulturkampen måste synas mången gång.*²⁷⁰

---

²⁶⁵ *Hufvudstadsbladet* 15.6.1910, *Studentbladet* 1941.

²⁶⁶ *Borgåbladet* 16.6.1910, *Nya Pressen* 14.6.1910, *Veckobladet* 18.6.1910, *Västra Finland* 16.6.1910, *Åland* 22.6.1910.

²⁶⁷ *Hufvudstadsbladet* 15.6.1910.

²⁶⁸ *Hufvudstadsbladet* 15.6.1910.

²⁶⁹ *Nya Pressen* 17.6.1910, *Hufvudstadsbladet* 18.6.1910, *Wiborgs nyheter* 18.6.1910, *Åbo Underrättelser* 18.6.1910.

²⁷⁰ *Nya Pressen* 17.6.1910

På basis av vad som återberättades i den finländska pressen skildras besöken i den svenska pressen som icke-politiska. Det var besöken inte heller i jämförelse med de politiserade skandinaviska studentmötena under 1800-talet. För de svenskspråkiga finländarna handlade dock studentbesöken även om att i Sverige vinna gehör för den svenska nationaliteten i Finland. I ett kortare inlägg i *Östra Nyland* 1909 irriterade man sig över den svenska pressens ständiga utbasunerande av att besöket till Uppsala 1909 inte var av politisk karaktär.²⁷¹ Enligt skribenten, som inte använder sig av namn eller signatur, vittnade det om svenskarnas rädsla för att Ryssland skulle intressera sig för besöket och uppfatta det som ett steg till att återigen ingå i det svenska riket.

Ett intressant faktum är att det till Sverige skickats ett telegram gällande *Nya Pressens* rapportering om besöket till Schaumans grav 1910. Enligt signaturen ”Wannas” under ”Brev från Åbo”²⁷², publicerat i *Uusi Aura* den 12 juni, hade det i detta telegram meddelats att de svenska studenterna enligt *Nya Pressen* deltagit i en demonstration vid Eugen Schaumans grav. Orden *Nya Pressen* använde sig av var att studenterna ”uppvaktat Schaumans grav”.

Att de svenska studenterna skulle ha deltagit i en demonstration vid graven dementerades enligt *Uusi Aura* kraftigt av *Göteborgs Handels- och sjöfartstidning*.

*Vi har inte haft möjlighet att bekanta oss med nyhetens ordform i den finska tidningen eftersom tidningen ännu inte har anlänt hit, men vi kan från den säkraste källan meddela att nyheten som den är formad är alldeles fel. Representerarna för de svenska studenterna som nu besöker grannlandet har inte gjort sig skyldiga till en sådan olämplig demonstration som det här har antagits.*²⁷³

”Wannas” konstaterade att svenskarna redan tidigare var kända som otroligt känsliga då det kom till landets förhållande till Ryssland. ”Wannas” uttryckte sitt ogillande över att

---

²⁷¹ *Östra Nyland* 26.5.1909.

²⁷² Egen översättning av följande originaltext: ”Kirje Turusta”.

²⁷³ *Uusi Aura* 12.6.1910. Egen översättning av följande originaltext: ”Meillä ei ole ollut tilaisuutta tutustua uutisen sananmuotoon suomalaisessa sanomalehdessä, kun se ei ole tänne vielä saapunut; mutta voimme warmimmasta lähteestä ilmottaa, että uutinen tänne ilmoitetussa muodossa on aiwan wäärä. Ruotsalaiset ylioppilaitten edustajat, jotka nyt wierailewat naapurimaassa, eiwät ole tehneet itseään syypäiksi niin sopimattomaan mielenosoitukseen, kuin tässä on oletettu”.

någon genom telegrammet velat skrämma upp svenskarna och blanda in de svenska studenterna i Finlands inre angelägenheter.²⁷⁴ *Wiborgs Nyheter* uppmärksammade även den 17 juni det utskickade telegrammet genom att citera den ryska tidningen *Novoje Vremjas* telegram till Ryssland om det samma. Enligt *Wiborgs Nyheter* avslutades telegrammet i *Novoje Vremjas* med ”Pressen i Sverige protesterar mot ”Nya Pressens” att Uppsala studenterna hyllat Eugen Schaumans minne på hans graf”.²⁷⁵

Förutom referenser till svenska tidningars inlägg om studentbesöken och rapporter från besöken publicerade även svenskspråkiga tidningar i Finland tankar om vad besöken 1909 och 1910 kunde vara av för betydelse. Gemensamt för kommentarerna om studentbesöken såväl 1909 och 1910 var tron på att studentbesöken var viktiga, framförallt för Finlands svensktalande befolkning. Gemenskapen som existerade till följd av det gemensamma språket, historien och kulturen omnämndes i pressen på samma sätt som i talen under festligheterna. Signaturen ”Claus” skrev 1909 ett inlägg under rubriken Helsingforsbrev som publicerades i *Hangöbladet*, *Wiborgs nyheter*, *Åland*, *Wasa-posten* och *Östra Nyland* dagarna efter besöket till Uppsala.²⁷⁶

”Claus” konstaterade att det under de senaste åren skett ett närmande mellan Sveriges och Finlands ungdom. Enligt ”Claus” hade de svensktalande i Finland ”börjat känna sig så små och obetydande i eget land och nästan börjat tro på den tid, då något svenskt språk icke mer hörs här i landet”, men att kontakterna till Sverige gav större samhörighetskänsla samtidigt som det numera gick att förvänta förståelse för de svenskatalandes ”inre försvar”.²⁷⁷ ”Din Teodor” skrev under samma tematik i *Östra Nylands* ”Helsingfors-Bref” några dagar senare och underströk precis som ”Claus” att det fanns ett behov för de svenskspråkiga att närma sig Sverige.²⁷⁸ ”Din Teodor” ansåg att kontaktskapande till Sverige fungerade som tröst för den avoghet som det officiella Sverige visat Finland under senare tider.²⁷⁹

---

²⁷⁴ *Uusi Aura* 12.6.1910.

²⁷⁵ *Wiborgs Nyheter* 17.6.1910.

²⁷⁶ *Hangöbladet* 25.5.1909, *Wiborgs nyheter* 25.5.1909, *Åland* 26.5.1909, *Wasa-posten* 26.5.1909.

²⁷⁷ *Hangöbladet* 25.5.1909, *Wiborgs nyheter* 25.5.1909, *Åland* 26.5.1909, *Wasa-posten* 26.5.1909.

²⁷⁸ *Östra Nyland* 29.5.1909.

²⁷⁹ *Östra Nyland* 29.5.1909.

Det skrevs hoppfullt om ungdomen som ingav hopp inför de svenskatalandes framtid. Det skrevs i flera sammanhang hoppfullt om ungdomen som ingav hopp inför de svenskatalandes framtid. *Hufvudstadsbladet* lyfte följande år fram vikten av personliga förbindelser mellan ungdomen ”i lifvets mottagligaste ålder” i Sverige och de svensktalande i Finland – ”först genom dem blifva i själfva verket de ideella banden verkligt lefvande”.²⁸⁰ Om tron på betydelsen av studenternas engagemang vittnade även signaturen ”E.E.L.”s inslag i *Åbo Underrättelser*:

*Det har mången gång talats föraktliga ord om ”studentpolitik” och ”studenthänförelser”, men så alldeles utan betydelse är den dock icke. Det kunna de intyga, som en gång varit unga studenter och nu äro gamla och stadgade män med inflytande på dagens händelser.*²⁸¹

Helsingfors tidning konstaterade den 11 juni 1910 att Finland inte gästats av ett så stort antal ungdomar från Sverige på åtminstone 100 år.

*Händelsen är utan tvifvel af stor betydelse för den lifaktiga förbindelsen mellan östsvenskarne i Finland och stamfränderna i moderlandet. Besöket skall, hoppas vi, ofta upprepas i framtiden till gagn och styrka för den gren af det ärorika och uråldriga svenska folkträdet, som bredd sig ut på Finlands kuster.*²⁸²

Helsingfors tidnings användning av ”östsvenskarne” som benämning på de svensktalande i Finland vittnar om tidningens gruppering som

---

²⁸⁰ *Hufvudstadsbladet* 4.6.1910.

²⁸¹ *Åbo Underrättelser* 12.6.1910.

²⁸² *Helsingfors tidning* 11.6.1910.

5.3 Negativ uppståndelse

De stora studentbesöken väckte även andra reaktioner än positiva hos den finländska pressen. 1909 var det framförallt Nordenstrengs tal under kåraftonen som skapade rubriker i de finskspråkiga tidningarna *Helsingin Sanomat*, *Uusi Suometar*, *Karjala* och *Wiipurin Eklunds* tal under middagen på restaurang Klippan 1910 förorsakade liknande reaktioner, om än i mindre mått. På dessa artiklar svarade såväl *Hufvudstadsbladet* som *Nya Pressen*, samt *Helsingin Sanomats* egen skribent Eino Leino.

Nordenstreng menade i sitt tala att svenskarna var de rasrenaste germanerna och att ordet ”ära” härstammade från dessa. Andra åsikter som han uttryckte och som andades raslära var att ”just i Finland har det visat sig, hur svårfattligt ärebegreppet är för icke-germaner”, och han fortsatte med att det på fennomanskt talas om äran som ett främmande germanskt begrepp.²⁸³ Några dagar senare, den 25 maj 1909, publicerades det i *Uusi Suometar* ett inslag under rubriken ”Det svenska ”äre”begreppet”.²⁸⁴ I detta inslag uttrycktes det med bestörtning att ingen finländare på plats motsatte sig Nordenstrengs uttalanden. *Uusi Suometar* tolkade Nordenstrengs tal som ett slag i magen riktat mot dem som talar finska och dagens svensktalande i Finland. Enligt *Uusi Suometar* härstammade också de svenskspråkiga i Finland från finstalande ättlingar. Enligt *Uusi Suometar* ingick det inte till god sed att att grovt förolämpa ett helt folk genom att uttrycka sig såsom Nordenstreng hade gjort. Ett nytt inlägg med kritik mot Nordenstreng och de svensksinnades besök till Uppsala publicerades den 30 maj, undertecknat av signaturen ”Matti”.²⁸⁵

Uusi Suometars artikel ”Det svenska ”äre”begreppet” publicerades även i *Turun Sanomat* några dagar senare. *Turun Sanomat*, som profilerade sig som en ungfennomansk tidning, gav inledningsvis känga åt gammalfennomänerna genom att antyda om att det är känt att gammalfennomänerna inte bryr sig om ärans krav och istället predikar ödmjukhet åt folket.²⁸⁶ Även *Helsingin Sanomat* nämnde i sitt inlägg om studentbesöket att det var sant att gammalfennomanska tidningar hade talat om ära som ett främmande begrepp.²⁸⁷ Enligt *Turun Sanomat* behövde man ändå erkänna att det i Finland fanns andra

---

²⁸³ *Hufvudstadsbladet* 22.5.1909.

²⁸⁴ *Uusi Suometar* 25.5.1909. Egen översättning av följande originaltext: ”Ruotsalainen ”kunnia”käsité”.

²⁸⁵ *Uusi Suometar* 30.5.1909.

²⁸⁶ Suomen lehdistön historia 7, 141. *Turun Sanomat* 28.5.1909.

²⁸⁷ *Helsingin Sanomat* 30.5.1909.

medlemmar av den finska stammen som kände till begreppet ära minst lika väl som vilken german som helst. Man poängterade också förekomsten av de ”falska germaner och skitstövlarna på andra sidan gränsen”.²⁸⁸ Med de så kallade falska germanerna syftade man högst sannolikt åtminstone på finländaren Nordenstreng, men eventuellt också på de finländare som deltog i resan.

Från finskspråkigt håll höjdes även kritik mot det faktum att *Dagens Nyheter* hade rapporterat om att de finländska studenterna ville kalla sig för ”finländare”, ”suomenmaalainen” i inslaget, istället för ”suomalainen”, ”finnar”. Under sarkastiska tongångar beskrevs detta som ”rörande” publicerat i *Helsingin Sanomat* den 29 maj 1909 under rubriken ”Brev från Stockholm”.²⁸⁹ Följande dag publicerade *Helsingin Sanomat* en kolumn under rubriken ”Brev från Helsingfors”²⁹⁰, i vilken skribenten visade förståelse för att Finlands svenskspråkiga studenter träffade uppsaliensarna eftersom de hade mycket gemensamt (språket, kulturen, en verklig eller inbillad raskänsla...).²⁹¹ Skribenten menade dock att man inte kan betjäna två gudar på samma gång och hänvisade till att de finländska studenterna behövde påminnas om att de var finnar trots sitt svenska språk.²⁹² Signaturen ”Jyry” skrev under rubriken ”Viestejä Viipurista” i tidningen *Karjalainen* bland annat om hur förbrödringsjargongen under resan var en akt från svenskarnas sida och att de i vanligt fall inte har mycket till övers för varken de finskspråkiga eller svenskspråkiga i Finland.²⁹³ ”Jyry” berörde även Nordenstrengs tal i liknande tongångar som *Uusi Suometar*.

Det går enligt mig att dra paralleller mellan *Helsingin Sanomats*, *Uusi Suometars*, *Turun Sanomats* och *Karjalainens* ståndpunkter till tidningarnas språkpolitiska gruppering. *Helsingin Sanomat* och *Turun Sanomat* var ungfennomanska tidningar. Därav kan man finna orsak till tidningarnas inslag om att Nordenstrengs uttalande om gammalfennomanerna som ett ärelöst folk inte var helt ogrundat. Till skillnad från *Helsingin Sanomat* och *Turun Sanomat* fördömde *Uusi Suometar* som gammalfennomanernas språkrör Nordenstrengs tal till fullo. *Karjalainen* som även

---

²⁸⁸ *Turun Sanomat* 28.5.1909. Egen översättning av följande originaltext: ”...puhumattakaan meikäläisistä (tai isänmaan rajan tuolla puolella) tirskuwista walegermaaneista ja luopioista”.

²⁸⁹ *Helsingin Sanomat* 29.5.1909. Egen översättning av följande originaltext: ”Kirje Tukholmasta”.

²⁹⁰ Egen översättning av följande originaltext: ”Kirje Helsingistä”.

²⁹¹ *Helsingin Sanomat* 30.5.1909.

²⁹² *Helsingin Sanomat* 30.5.1909.

²⁹³ *Karjalainen* 30.5.1909.

dömde studentbesöket och dess syfte var även en gammalfennomansk tidning och var kraftigt bunden till det gammalfinska partiet efter 1906.²⁹⁴

Kritiken från finskspråkigt håll gick inte oemotsagd. Dagen efter *Uusi Suometars* första artikel om Nordenstrengs tal besvarades den av signaturen ”ff” i *Hufvudstadsbladet*. ”ff” ansåg att *Uusi Suometars* utspel var närmast löjligt. *Helsingin Sanomats* och *Turun Sanomats* pik åt gammalfennomanerna besvarades också i gammalfennomanska tidningen *Wiipuri* under rubriken ”Finnarna och ”äre”begreppet”.²⁹⁵ Efter att först ha kritiserat Nordenstrengs tal i liknande ordalag som *Uusi Suometar* övergick signaturen ”Juhani” till att beskriva hur ungfinnarnas uppgivenhet över talet bottnade sig i att deras ”bror” och ”allierade” nu stämplade även dem som ärelösa.²⁹⁶ ”Juhani” menade att ungfinnarna inte kunde förstå hur de kunde bli stämplade som ärelösa fastän de under de senaste åren samarbetat med de svensksinnade och förolämpat gammalfennomanerna. ”Juhani” bad även *Helsingin Sanomat* bevisa vilka gammalfennomanska tidningar som skrivit att ära var ett främmande germanskt begrepp för dem.²⁹⁷ ”Juhani” syftade med all säkerhet på ungfinnomanernas och de svenskspråkigas samarbete under ofärdsåren, grupperingen som gick under namnet ”de konstitutionella”.

Överlag var det på basis av i mina iakttagelser färre finskspråkiga tidningar som engagerade sig i det svenska studentbesöket 1910 i jämförelse med 1909. Besöket bevakades småskaligt men väckte däremot återigen reaktioner i såväl *Helsingin Sanomat* som i *Uusi Suometar*. Den här gången besvarades också kritiken som yttrades i såväl *Helsingin Sanomat* och *Hufvudstadsbladet* som *Nya Pressen*.

Dagen efter att det svenska besöket officiellt hade avslutats publicerade *Uusi Suometar* en ledare med rubriken ”Våra svensksinnade och svenskarna”.²⁹⁸ Ledaren slog tillbaka Artur Eklunds påståenden om att den kamp som pågått i Finland mellan finskhet och svenskhet baserade sig på ras eller bildning. Enligt *Uusi Suometar* hade finshetsrörelsen inte utplånat så mycket som ett uns av den kultur som landet och folket hade ärvt av

---

²⁹⁴ Suomen lehdistön historia 5, 288.

²⁹⁵ Suomen lehdistön historia 7, 274. *Wiipuri* 3.6.1909. Egen översättning av följande orginaltext: ”Suomalaiset ja ”kunnia”-käsité”.

²⁹⁶ *Wiipuri* 3.6.1909.

²⁹⁷ *Wiipuri* 3.6.1909.

²⁹⁸ *Uusi Suometar* 8.6.1910. Egen översättning av följande orginaltext: ”Ruotsinmielisinne ja ruotsalaiset”.

Sverige.²⁹⁹ Vidare fortsätter ledaren med att påstå att det som skapade mest ångest hos den finsk-nationella rörelsen inte var den svenska stammen eller den svenska odlingen utan den självskhet som existerade hos den svenskspråkiga bildade klassen. Man menade att denna ville hålla sig isär från sitt finska folk, som på alla sätt försökte främja det finska folkets språkliga och nationella sammansmältning.³⁰⁰

Samma dag publicerade *Helsingin Sanomat* en från ryska översatt artikel, ”Finnarna är inte – någonting”³⁰¹, i vilken det ingick en intervju med Axel Lille. Skribenten av artikeln i den ryska tidningen *Golos Moskwy* underströk att det i Finland inte existerade en finsk kultur utan en svensk sådan som finnarna hade kopierat.³⁰² Lille kommenterade i artikeln att alla Finlands tidigare och dåvarande kulturmän egentligen var svenskar.³⁰³ Tidpunkten för *Helsingin Sanomats* publikation av den några år gamla artikeln verkade planerad.

Följande dag den 9 juni 1910 publicerade *Nya Pressen* ett svar under rubriken ”Uusi Suometar och det svenska studentbesöket”.³⁰⁴ Även *Hufvudstadsbladet* besvarade *Uusi Suometars* ledare under rubriken ”Våra svensksinnade och svenskarna”.³⁰⁵ Sammanfattningsvis kan det konstateras att såväl *Nya Pressen* som *Hufvudstadsbladet* viftade bort *Uusi Suometars* antydan om att de accepterar den svenska stammen i Finland:

*Vi tvifla icke ens på att bladet kan hysa sympati t.o.m. för svenskheten, det svenska språket, den svenska kulturen — i Sverige; notabene med undantag för befolkningen i finnmarkerna. Men i Finland får det icke finnas någon stamkänsla inom landets svenska befolkning, ingen bildning, som talar svenska, intet svenskt kulturmedvetande.*³⁰⁶

---

²⁹⁹ *Uusi Suometar* 8.6.1910.

³⁰⁰ *Uusi Suometar* 8.6.1910.

³⁰¹ Egen översättning av följande originaltext: ”Suomalaiset eivät ole – mitään”.

³⁰² *Helsingin Sanomat* 8.6.1910.

³⁰³ *Helsingin Sanomat* 8.6.1910.

³⁰⁴ *Nya Pressen* 9.6.1910.

³⁰⁵ *Hufvudstadsbladet* 9.6.1910.

³⁰⁶ *Hufvudstadsbladet* 9.6.1910.

Nya Pressen kontrade i sin tur att

*[Uusi Suometars] ständiga tal om sin välvilja emot svenska språket och svenskheten och sin ovilja mot, hvad den kallar vår svensktalande bildade klass ofosterländska språkståndpunkt, visar att dess välvilja gäller blott den svenskhet, som är beredd att uppgifva sig själf och undergifvet förbereda sitt försvinnande från Finlands jord.*³⁰⁷

Bägge tidningar kritiserade därmed *Uusi Suometars* syn på att svenskheten i Finland borde sammansmälta med finskheten.

Följande inslag i debatten publicerades den 10 juni i *Helsingin Sanomat*, författat av Eino Leino.³⁰⁸ Leino tolkade tidningarnas utspel om nationalitetsfrågan under de föregående dagarna som en följd av det svenska studentbesöket och den svenskhets- och gemenskapskänsla mellan de svensktalande som basunerats ut under detsamma. *Uusi Suometars* artikel ”Våra svensksinnade och svenskarna” syftade enligt Leino på att de svensksinnade i Finland endast var det finska folkets förvillade barn som snarast borde ha anammat ett Snellmanskt, finsknationalistiskt tankesätt. *Nya Pressens* svar om att den finska kulturen byggde på den skandinaviska citerades även. Leino fortsatte därefter med sin egen tolkning av nationalitetsfrågan: enligt Leino började argumenten som lyftes fram av *Uusi Suometar* och *Nya Pressen* bli tröttsamma. *Uusi Suometar* höll fast vid att de svensksinnade egentligen var försvenskade finnar medan *Nya Pressen* fortsättningsvis ville framhålla att den finska förkämparna var förfinskade svenskar.³⁰⁹

Istället för att hålla med tidigare uttalanden i den finskspråkiga pressen underströk Leino att utvecklingen för de svensksinnade tagit en annan riktning de senaste åren. De bildade svensktalande i landet hade närmast sig de svensktalande i kustområdena och även i Sverige. Ännu under slutet av 1800-talet kunde man enligt Leino tala om en finsk kultur med två olika språkfrågor, men inte längre. Leino höll med Eklund om att svenskarna allt mer hade kommit till insikt gällande sin nationalitet de senaste åren. Istället för att försöka bromsa upp utvecklingen, vilket enligt Leino inte ens vore möjligt, ansåg han att man

---

³⁰⁷ *Nya Pressen* 9.6.1910.

³⁰⁸ *Helsingin Sanomat* 10.6.1910.

³⁰⁹ *Helsingin Sanomat* 10.6.1910.

borde acceptera den svenska och finska kulturen som sådana i Finland.³¹⁰ Vidare hänvisade han till Eirik Hornborgs tal under det svenska studentbesökets sista kväll, under vilket han hävdade att alla kulturer sist och slutligen bygger på varandra.³¹¹ Några dagar senare kommenterade signaturen ”Lill-Klas” Leinos artikel i *Hufvudstadsbladet*, genom att bland annat konstatera att det inte var uteslutet att Leino med sina tankar om två allt tydligare skilda nationaliteter i Finland hade ”...gjort en stor upptäckt beträffande vårt nationella gruff”.³¹²

Att Eino Leinos artikel innehållandes kritik mot de enligt Leino förlegade nationalitetsargumenten publicerades i *Helsingin Sanomat* är intressant med tanke på att övriga inlägg med anknytning till besöken i *Helsingin Sanomat* enbart var negativa.

---

³¹⁰ *Helsingin Sanomat* 10.6.1910.

³¹¹ *Hufvudstadsbladet* 8.6.1910.

³¹² *Hufvudstadsbladet* 11.6.1910.

6. Avslutning

Syftet med denna Pro gradu-avhandling var att behandla nylänningarnas återupptagna kontakter till Uppsala mellan 1905–1910 och de stora studentbesöken i Uppsala och Helsingfors 1909 och 1910. Kontakterna till Uppsala återupptogs under en tid då den svensknationella rörelsen åter mobiliserades efter ett moment av nedtonade nationalitets- och språkstridigheter i Finland till en följd av förryskningsåtgärderna. Hotet mot Finlands autonomi förenade såväl alumner som studenter bortom språkgränserna till en gemensam strid mot de ryska aktionerna. Till en följd av att förryskningsåtgärderna för stunden upphävdes efter 1905 fokuserade studenterna återigen på nationalitets- och språkfrågan.

Till en början presenterade jag mitt syfte med avhandlingen, redogjorde för källor och metod samt tidigare forskning inom området. I och med att den fennomanska och svekomanska rörelserna i Finland, som låg som grund för språkstriderna under 1800- och 1900-talet, var nationalistiska rörelser redogjorde jag för den teoretiska ram, nationalism, som låg som grund för denna studie. Genom att redogöra för skandinavismen i Norden under 1800-talet lades de nationalistiska rörelserna i Finland in i en bredare kontext eftersom de inte var isolerade företeelser. I bakgrunden presenterades studentnationshistoria, hur den svensknationella ideologin förekom på universitetet och dess organisationer samt Nylands nations tidigare kontakter till Sverige.

Jag valde att dela upp studien i tre huvudsakliga områden baserade på tre centrala frågeställningar. Avhandlingens innehåll presenterades tematiskt på basis av frågeställningarna. Till en viss del presenterades studiens forskningsmaterial även kronologiskt.

Frågeställning ett (1) lydde ”Hur gestaltar sig sambandet mellan den svensknationella ideologins återuppståndelse och Nylands nations återupptagna kontakter till Uppsala?”. Denna frågeställning har jag besvarat i kapitel tre (3). Genom att redogöra för hur åsikterna gestaltade sig på Nylands nation och detta i samband med de allmänna tongångarna bland studenterna och i samhället då det kom till språkfrågan, har jag kunnat konstatera, att det till följd av den fennomanska uppsvinget skapades ett behov bland nylänningarna av att söka sig till ”stamförvanterna” i Sverige. Att det var nylänningarna som fungerade som initiativtagare till besöket 1909 ter sig enligt mig naturligt eftersom

Nylands nation sedan länge officiellt fungerat som högborg för den svensknationella grupperingen. Syftet med resorna ansågs på basis av mitt källmaterial vara att sprida kunskap om de svensktalande i Finland även i Sverige samt legitimera de svensktalande politiska kamp i Finland. Enligt mig framkom detta särdeles tydligt i talen som hölls under studentbesöken. Det var även viktigt för finländarna att besöka för den finländska nationalkänslan betydelsefulla personers gravar eller andra monument.

Källor som användes för att besvara frågeställning ett (1) var framför allt Nylands nations nationsmötes- samt diskussionsprotokoll från 1905-1910. Även historikerna, årsfestberättelserna och Einar Pontáns artikel 1905 fungerade som material för att kunna besvara frågan. Innan jag påbörjade studien antog jag att sambandet skulle gestalta sig tydligare. Jag hade förväntat mig tydligare och fler uttalanden för ett kontaktskapande till Sverige, eventuellt i samband med årsfesttal och nationsmöten. Detta eftersom Nylands nation länge var en uttalat svekomansk studentnation. Det jag fann särdeles intressant var att det så sent som 1907 inte var självklart för nylänningarna att ta kontakt till Sverige, speciellt eftersom Nylands nation redan var i förbindelse med Värmlands nation i Uppsala sedan 1875. Enligt mig tycks det ha skett ett åsiktsskifte mellan den äldre starkt skandinavistiska och svekomanska grupperingen som huserade på Nylands nation under mitten och slutet av 1800-talet, och den studentungdom som var aktiv på studentnationen efter sekelskiftet 1800-1900.

Frågeställning två (2) ”vilka teman valde studenterna att behandla under besöken 1909 och 1910 och varför?” behandlades i kapitel 4. Jag valde att fokusera på hur program studenterna ordnade för varandra eftersom val av program skvallrade om syftet med besöken. Det samma gällde talen. Jag har kunnat konstatera att programpunkterna i såväl Uppsala som Helsingfors följde ett studentikost mönster med ett antal kvällsfester kantade av sång, dans och musik. Programpunkterna i Finland följde i större utsträckning ett nationalistiskt mönster än programpunkterna i Sverige. Detta har jag kunnat konstatera på basis av att de finländska studenterna valde att besöka bland annat Eugen Schaumans och Johan Ludvig Runebergs grav samt Albert Edelfelts konstupställning. Dessa tre bidrog alla till att bygga den finländska nationalkänslan. Runeberg fördes dock även fram av svenskarna under besöken och med att Runeberg även var enormt stor i Sverige. Jag har även kunnat fastslå på basis av mina källor att allmänheten var intresserad av studenterna på besök såväl i Uppsala som i Helsingfors.

Talen fokuserade enligt mig på några huvudsakliga teman: ”Alla är vi svenskar – språk, kultur och historia”, ”Tankar kring en gemensam svensk ras”, ”J.L. Runeberg – ”vår gemensamma skald”, ”Besökens syfte: vänskapsband och gemenskapskänsla”. Talen var till stor del återgivna i den finländska pressen samt i Vidar Brenners reseskildring. Materialet var därmed tillräckligt för att kunna lyfta fram talens huvudsakliga teman. 1910 var de svenskspråkigas politiska situation i Finland mera på tapeten än 1909 då talen följde ett mer melankoliskt mönster den gemensamma historien tangerades framför allt. Den röda tråden i talen som hölls var den gemensamma svenskheten mellan de svensktalande i Finland och Sverige. Med tanke på att den svenska nationalitetskänslan i Finland vid tiden för besöken sedan några år tillbaka hade blivit starkare, samtidigt som nationalkänslan i Sverige även förstärkts, kan jag på basis av min studie konstatera att de teman talen fokuserade på föreföll naturliga.

Frågeställning tre (3) ”vilka reaktioner väckte besöken i den finländska pressen?” besvarades med hjälp av presskällor. Genom att med hjälp av begränsande sökord gå igenom på vilka sätt besöken bevakades i den finländska pressen har jag kunnat konstatera att den svenskspråkiga pressen i Finland bevakade besöken mer omfattande än den finskspråkiga pressen. Detta anser jag vara naturligt eftersom de svenskspråkiga tidningarna, såväl riksomfattande som lokala, hade ett större intresse för de svenskspråkigas angelägenheter. Rapporteringen om besöken skedde främst i notisform men ett flertal tidningar såsom *Hufvudstadsbladet*, *Nya Pressen*, *Borgåbladet* och *Vasabladet* även publicerade längre reportage och brev av besöksdeltagarna. Ett intresse för vad de svenska tidningarna i Sverige publicerade i anknytning till besöken fanns även. Eftersom denna studie inte inkluderade presskällor från Sverige vore det intressant att forska vidare i frågan genom att även inkludera dem.

De finskspråkiga tidningar som främst reagerade på besöken i form av längre artiklar var *Helsingin Sanomat* och *Uusi Suometar*. Rolf Nordenstrengs tal i Uppsala 1909 väckte även negativa reaktioner hos andra finskspråkiga tidningar. De finskspråkiga tidningar som skrev om besöken i annan form än endast en redogörelse för besökens program profilerade sig med klar språkpolitisk agenda. Jag har därmed kunnat koppla tidningarnas reaktioner till deras officiella åsikt i språkfrågan. Den språkpolitiska kopplingen var även klar för *Nya Pressen*.

Källor och litteratur

Otryckta källor

Nationalbiblioteket, Helsingfors (NB), Manuskriptsamlingen.

Nylands nation [katalog 283]

Ankomna skrivelser 1849-1949, NN: Ea1.1

Finländska studenters Uppsalafärd våren 1909, NN: Ma1.1

Historik 1901-1914, NN: Ma1.1-1.2

Nylands Dragon 1899-1912 NN:Hd3.10.33-34

Nyländska avdelningens diskussionsprotokoll 1904-1908, NN: Ca4.2

Ordinarie nationsmötesprotokoll 1874-1875, NN: Ca.1.4

Ordinarie nationsmötesprotokoll 1900-1914, NN: Ca1.22-1.36

Sommarfester 1910-1911 NN: Hd1.3

Årsfestberättelser 1901-1914, NN: Hd1.2.6-8

Uppsala universitetsbibliotek, Uppsala (UUB), Handskriftssamlingen.

Södermanland-Nerikes nations arkivdeposition, U1000.

Uppsala studentkårs arkivdeposition, U1750.

Värmlands nations arkivdeposition, U1500.

Tryckta källor

Hornborg 1914

E. Hornborg, *Svensk nationalitet i Finland*, Stockholm 1914.

Nyländska 1932

F. Landgren, *Nyländska Avdelningens matrikel 1869-1900*, Helsingfors 1932.

Lille 1921

A. Lille, *Den svenska nationalitetens i Finland samlingsrörelse. Anteckningar av Axel Lille*, Helsingfors 1921.

Mångberg 1909	G. Mångberg, <i>Norrlands Nation i Uppsala vårterminen 1909</i> , Uppsala 1909.
Mörne 1918	A. Mörne, <i>Sverige och det svenska Finland</i> , Helsingfors 1918.
Pontán 1914	E. Pontán, <i>Efter 1905 i Svenskt i Finland</i> , Helsingfors 1914.
Studentliv 1930	<i>Svenskt studentliv i Finland 1909-1929</i> , Helsingfors 1930.

Tidningar

<i>Björneborgs tidning</i>	1909, 1910
<i>Borgåbladet</i>	1909, 1910
<i>Hangöbladet</i>	1909
<i>Hangö</i>	1910
<i>Helsingfors tidning</i>	1910
<i>Helsingin Sanomat</i>	1909, 1910
<i>Hufvudstadsbladet</i>	1907, 1909, 1910
<i>Jakobstad</i>	1910
<i>Jakobstadstidning</i>	1909
<i>Karjala</i>	1910
<i>Kotka Nyheter</i>	1909
<i>Nya Pressen</i>	1909, 1910
<i>Otava</i>	1909
<i>Pohjan Poika</i>	1909
<i>Suomalainen kansa</i>	1910
<i>Tampereen sanomat</i>	1910
<i>Tornion uutiset</i>	1909

<i>Turun Lehti</i>	1909
<i>Turun Sanomat</i>	1909, 1910
<i>Uusi Aura</i>	1910
<i>Uusi Suometar</i>	1909, 1910
<i>Vasabladet</i>	1909, 1910
<i>Veckobladet</i>	1909, 1910
<i>Västra Finland</i>	1909, 1910
<i>Wermelandus</i>	1941, 1961
<i>Wiborgs nyheter</i>	1909, 1910
<i>Wiipuri</i>	1909
<i>Åbo Underrättelser</i>	1909, 1910
<i>Åland</i>	1909, 1910
<i>Österbottningen</i>	1909, 1910
<i>Östra Nyland</i>	1909

Litteratur

Ahl & Bränn 2000	E. Ahl & M. Bränn (red.), <i>Minns du hur ödet förde oss tillhopa...? Nylands nations och Värmlands nations gästvänskapsförbund 125 år</i> . Nyland: samlingar utgivna av Nylands nation XI, Helsingfors 2000.
Anderson 1983	B. Anderson, <i>Imagined communities</i> , London 1983.
Bränn 2004a	M. Bränn, ”Axel Olof Freudenthal och den nyländska avdelningens värdeorientering”, E. Ahl & M. Bränn (red.), <i>1904, Nyland: samlingar utgivna av Nylands nation XIII</i> , Helsingfors 2004, 20–50.

- Bränn 2004b M. Bränn, ”Albert Edelfelt – svenskhet och nyländskhet”, E. Ahl & M. Bränn (red.), 1904. *Nyland: samlingar utgivna av Nylands nation XIII*, Helsingfors 2004, 66–91.
- Bränn 2004c M. Bränn, ”Kulten kring Eugen Schauman – den nyländska Schaumankulten”, E. Ahl & M. Bränn (red.), 1904. *Nyland: samlingar utgivna av Nylands nation XIII*, Helsingfors 2004, 114–139.
- Brydolf 1943 E. Brydolf, *Sverige och Runeberg 1830–1848. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland CCXCII*, Helsingfors 1943.
- Engman & Stenius 1983 M. Engman & H. Stenius, *Svenskt i Finland. 1: Studier i språk och nationalitet efter 1860*, Helsingfors 1983.
- Engman 2016 M. Engman, *Språkfrågan. Finlandssvenskhetens uppkomst 1812–1922*, Stockholm 2016.
- Eskola 1965 S. Eskola, *Suomen kysymys ja Ruotsin mielipide*, Porvoo 1965.
- Falk 2000 M. Falk, ”Nylands nations och Värmlands nations äldre kontakter”, E. Ahl & M. Bränn (red.), *Minns du hur ödet förde oss tillhopa...? Nylands nations och Värmlands nations gästvänskapförbund 125 år*, Helsingfors 2000, 30–42.

- Geijer 1975 C.W. Geijer, *Värmlands nations förbindelser med studenterna i Helsingfors 100 år*, Uppsala 1975.
- Gellner 1997 E. Gellner, *Nationalism*, Nora 1997.
- Gustafsson 2007 H. Gustafsson, *Nordens historia. En europeisk region under 1200 år*, Danmark 2007.
- Halonen 2004 T. Halonen, "Runeberg och studenterna", E. Ahl & M. Bränn (red.), 1904. *Nyland. Samlingar utgiva av Nylands nation XIII*, Helsingfors 2004, 7–20.
- Haarder Ekman 2010 K. Haarder Ekman, "Mitt hem vidgades". *En studie i den kulturella skandinavismen under 1800-talet*, Lund 2010.
- Hansson 1993 J. Hansson, "De nyländska studenternas utländska kontakter", J. Hansson & L-F. Landgrén (red.), *Stark ström med egna vågor går genom hafvet. Nylands Nations historia 1643-1993*, Helsingfors 1993, 395–413.
- Hansson & Landgren 1993 J. Hansson & L-F. Landgrén (red.), *Stark ström med egna vågor går genom hafvet. Nylands Nations historia 1643-1993*, Helsingfors 1993.
- Hillström & Sanders 2014 M. Hillström & H. Sanders, *Skandinavism. En rörelse och idé under 1800-talet*, Göteborg 2014.

- Jernström 1945 V. Jernström, *En krönika om Sörmland-Närke och Nyland i Södermanland-Nerikes Majhälsning*, Uppsala 1945.
- Klinge 1969 M. Klinge, *Studenter och idéer. Studentkåren vid Helsingfors universitet 1828-1960. I. 1828-1852*, Helsingfors 1969.
- Klinge 1978 M. Klinge, *Studenter och idéer. Studentkåren vid Helsingfors universitet 1828-1960. III. 1872-1917*, Helsingfors 1978.
- Klinge et al. 1989 M. Klinge, R. Knapas, A. Leikola, J. Strömberg, *Helsingfors universitet 1640-1990 II. Kejserliga Alexanders universitet 1808-1917*, Helsingfors 1989.
- Lindroth 1976 S. Lindroth, *Uppsala universitet 1477-1977*, Uppsala 1976.
- Mörne 1927 A. Mörne, *Axel Olof Freudenthal och den finlandssvenska nationalitetstanken*, Helsingfors 1927.
- Nilsson 2000 F. Nilsson, *I rörelse. Politisk handling under 1800-talets första hälft*, Lund 2000.
- Sandberg 2006 S. Sandberg (red.), *Svenska folkpartiet genom 100 år: 1906-2006*, Helsingfors 2006.
- Stenbäck 2011 H. Stenbäck, *Studentblad i 100 år: tidsspegling och provokation*, Helsingfors 2011.

Strömberg 1996	J. Strömberg, <i>Studenter, nationer och universitet. Studenternas härkomst och levnadsbanor vid Akademien i Åbo 1640-1808</i> , Helsingfors 1996.
Strömberg & Öhman 2016	J. Strömberg & A. Öhman, ”Kontakterna mellan Finlands studenter och Sveriges i början av 1900-talet”, J. Nuorteva et al. (red.), <i>Pro Finlandia: Finlands väg till självständighet 3</i> , Helsingfors 2016, 308–320.
Suomen kansallisbiografia 1	M. Klinge (red.), <i>Suomen kansallisbiografia: 1, Aaku – Browallius</i> , Helsinki 2003.
Suomen kansallisbiografia 2	M. Klinge (red.), <i>Suomen kansallisbiografia: 2, Bruhn-Fordell</i> , Helsinki 2003.
Suomen kansallisbiografia 3	M. Klinge (red.), <i>Suomen kansallisbiografia: 3, Forsblom-Hirn</i> , Helsinki 2004.
Suomen kansallisbiografia 5	M. Klinge (red.), <i>Suomen kansallisbiografia: 4, Hirviluoto-Karjalainen</i> , Helsinki 2004.
Suomen lehdistön historia 5	U. Ekman-Salokangas, E-L. Aalto & R. Salokangas (red.), <i>Suomen lehdistön historia: 5. Hakuteos: Aamulehti - Kotka Nyheter: sanoma- ja paikallislehdistö 1771-1985</i> , Kuopio 1988.
Suomen lehdistön historia 6	U. Ekman-Salokangas, E-L. Aalto & R. Salokangas (red.), <i>Suomen lehdistön historia: 6. Hakuteos: Kotokulma - Savon Lehti : sanoma- ja paikallislehdistö 1771-1985</i> , Kuopio 1988.

- Suomen lehdistön historia 7
- U. Ekman-Salokangas, E-L. Aalto & R. Salokangas (red.), *Suomen lehdistön historia: 7. Hakuteos: Savonlinna - Övermarks Tidning: sanoma- ja paikallislehdistö 1771-1985*, Kuopio 1988.
- Tarkiainen 2009
- K. Tarkiainen, ”Svenska Finlandsuppfattningar under tvåhundra år”, T. Suominen & A. Björnsson (red.), *Det hotade landet & det skyddade. Sverige och Finland från 1500-talet till våra dagar. Historiska och säkerhetspolitiska betraktelser*, Stockholm 2009, 67–87.
- Tommila 1989
- P. Tommila, ”Mitä oli olla suomalainen 1800-luvun alkupuolella”, Tommila (red.), *Herää Suomi*, Jyväskylä 1989, 51–64.
- Uggla 1950
- A. Uggla, ”Från åttiotalet till första världskriget. Radikalism och nationell rörelse”, E. Haglund et al. (red.), *Upsalastudenten genom tiderna*, Uppsala 1950, 195–263.
- Ullstad 2011
- H. Ullstad, ”*Hvad är de skandinavers land?*”. *Studentmötena 1842, 1843 och 1845 och föreställandet av den skandinaviska nationen*, opublicerad kandidatavhandling i historia, Lunds universitet 2011.
- Ullstad 2012
- H. Ullstad, ”*Förtrollade skottdagar*”. *De nordiska studentmötena och skapandet av den skandinaviska nationen*, opublicerad avhandling pro gradu i historia, Lunds universitet 2012.

von Bonsdorff 1956

G. von Bonsdorff, *Svenska Folkpartiet. Bakgrund, tillblivelse och utveckling till 1917*, Helsingfors 1956.

Wahlbäck 2009

K. Wahlbäck, ”Det hotade landet och det skyddade. Ett perspektiv på förhållandet Finland-Sverige från februarimanifestet till vinterkriget, 1899-1939”, T. Suominen & A. Björnsson (red.), *Det hotade landet & det skyddade. Sverige och Finland från 1500-talet till våra dagar. Historiska och säkerhetspolitiska betraktelser*, Stockholm 2009, 121–147.

Wennerström 1934

T. Wennerström, *Den svenskspråkiga folkrörelsen i Finland*, Göteborg 1934.

Wrede 1999

J. Wrede, *Finlands svenska litteraturhistoria. Första delen: Åren 1400-1900*, Helsingfors 1999.